

Motion till riksdagen 2021/22:3279

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Biologisk mångfald

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	3
3 Naturen är grunden för vår existens och välfärd	6
4 Tillståndet för den biologiska mångfalden är akut	7
5 Sverige ska verka för att stärka det globala ramverket för biologisk mångfald	7
1.1 Ekocid	8
6 Sverige måste bromsa utarmningen av biologisk mångfald	9
6.1 Skog	9
6.1.1 Stoppa avverkning av skogar med höga naturvärden	10
6.1.2 Kvalitetssäkra det frivilliga skyddet av skog	10
6.1.3 Sverige bör anta mål om att skydda 30 procent	10
6.1.4 Skydda de fjällnära skogarna långsiktigt	11
6.1.5 Öka takten i bildandet av nationalparker	11
6.1.6 Skydda skogar med särskilt höga värden för rekreation och turism	12
6.1.7 Stärk tillgängligheten för tätortsnära natur	12
6.1.8 Inför en målsättning för en ökad andel hyggesfritt skogsbruk	12
6.1.9 Värna nyckelbiotopsinventeringarna	13
6.1.10 Utred införande av en naturvårdsavgift	14
6.1.11 Säkerställ tillgång till livsmiljöer för arter genom landskapsplanering	15
6.1.12 Stärk inslaget av lövträd och andelen blandskogar	15
6.1.13 Inför omställningsstöd för kalhyggesfritt skogsbruk	15
6.1.14 Begränsa storleken på kalhyggen	16
6.1.15 Inför en tydligare reglering av det intensiva skogsbruket för att stärka miljöhänsynen	16

6.1.16	Effektiva sanktionsmöjligheter i skogsvårdslagen	16
6.1.17	En ny skogsvårdslagstiftning bör ingå i miljöbalken	17
6.1.18	Gör en översyn av skogspolitiken för att nå våra miljökvalitetsmål	17
6.1.19	All statlig skog bör förvaltas hållbart och samlat	17
6.2	Våra vatten	18
6.2.1	Öka takten i åtgärdsprogram för vatten- och havsmiljö och stärk samordningen	19
6.2.2	Etappmål för återföring av fosfor och kväve	20
6.2.3	Fiskets påverkan på ekosystemet	20
6.2.4	Resursfördelningssystemet och ITQ	21
6.2.5	Trålgränsen	22
6.2.6	Trålområden	23
6.2.7	Strömningen	24
6.2.8	Marint områdesskydd	24
6.2.9	Hållbara marina näringar	25
6.2.10	Inför förbud mot ålfiske	26
6.2.11	Effektivare fiskebevakning	26
6.2.12	Farliga ämnen och mikroplaster	27
6.2.13	Inför ytterligare pantsystem för plastprodukter	28
6.2.14	Ställ högre krav på plastproducenterna	28
6.2.15	Fritidsbåtar	29
6.2.16	Strandskyddet	30
6.2.17	Dricksvatten	30
6.2.18	Försvarets övningar i Vättern	31
6.3	Odlingslandskap och jordbruk	31
6.3.1	Fasa ut användningen av kemiska bekämpningsmedel	32
6.3.2	Öka stödet för betesmarker	32
6.3.3	Öka stödet för ekologiskt jordbruk	32
6.3.4	Inför stöd för blommande slättbygder	33
6.3.5	Sverige behöver en ny bekämpningsmedelsskatt	33
6.3.6	Värna vår bördiga jordbruksmark	33
6.3.7	Inför ett statligt stöd för arbetsinsatser med rovdjursavvisande stängsel	34

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige globalt och inom EU ska verka för tydliga målsättningar för att uppnå hållbara produktions- och konsumtionsmönster som stärker den biologiska mångfalden, minskar det globala ekologiska fotavtrycket samt fördelar miljöutrymmet rättvist, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige globalt och inom EU ska verka för ett globalt ramverk för biologisk mångfald med bindande och uppföljningsbara mål som konkretiseras i nationella strategier med krav på återrapportering och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige globalt och inom EU ska verka för att säkerställa att offentliga och privata finansiella medel bidrar till att bevara och stärka den biologiska mångfalden och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige globalt och inom EU ska verka för ett globalt ramverk för biologisk mångfald som stärker kopplingarna mellan skydd av biologisk mångfald och mänskliga rättigheter genom att erkänna och respektera den nyckelroll som urfolk och lokalbefolkningar har för att motverka förlusten av biologisk mångfald samt deras rättigheter till mark, territorier och resurser och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige globalt och inom EU ska verka för att grundläggande principer för deltagande, miljömässig och social rättvisa samt mänskliga rättigheter ska tillämpas vid såväl exploatering som skydd och restaurering av naturområden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige globalt och inom EU ska verka för att låginkomstländers behov av finansiering och kapacitet för att bevara biologisk mångfald tillgodoses samt att ett kvantitativt finansiellt resursmål liknande det som finns för Parisavtalet bör tas fram och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom FN och EU bör verka för att uppdatera det juridiska ramverket så att det blir ett kraftfullt verktyg för att förhindra brott mot naturen (ekocid) genom att inkludera ekocid i Romstadgan och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör ta fram förslag på lagstiftning i syfte att stoppa avverkning av skogar med höga naturvärden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att frivilliga avsättningar ska vara långsiktiga, dokumenteras och kvalitetssäkras ur naturvärdessynpunkt för att ingå i det nationella miljö kvalitetsmålet Levande skogar och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en målsättning om att 30 procent av skogsmarken långsiktigt ska skyddas i ekologiskt sammanhängande nätverk med avseende på naturtyp och geografisk utbredning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att en strategi presenteras med nödvändiga anslagsmedel samt ersättningsmarker

- från Sveaskog för att säkerställa att de fjällnära skogarnas natur- och kulturvärden långsiktigt bevaras och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Naturvårdsverket i uppdrag att öka takten i bildandet av nya och utvidgade nationalparker och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ändras så att skogar med särskilt höga värden för rekreation och friluftsliv ska bli föremål för avverkningsansökan och möjlighet att undantas från åtgärder och exploatering som inte främjar dessa värden och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör anta etappmål för skydd av tätortsnära natur och tillkännager detta för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en nationell målsättning för areal kalhyggesfritt skogsbruk bör ingå i miljö kvalitetsmålet Levande skogar och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Skogsstyrelsen i uppdrag att återuppta en landsomfattande utökad nyckelbiotopsinventering och tillkännager detta för regeringen.
 17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Skogsstyrelsen i uppdrag att tillse att registrering av nyckelbiotoper fortsatt möjliggörs i samband med avverkningsanmälningar och tillkännager detta för regeringen.
 18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över förutsättningar för en naturvårdsavgift inom skogsnäringen i syfte att bidra till stärkt finansiering av ökat skogsskydd och därmed även stärka förutsättningarna för att fler skogsägare ges ersättning vid intrång och tillkännager detta för regeringen.
 19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en översyn av skogslagstiftningen i syfte att stimulera ökad andel blandskog genom reglering av föryngringsåtgärder, röjning och gallring och tillkännager detta för regeringen.
 20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ges i uppdrag att införa tydlig arealbegränsning för kalhyggenas storlek inom skogsbruket och tillkännager detta för regeringen.
 21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som förbjuder åtgärder inom skogsbruket som försvagar ekosystemets bärkraft och tillkännager detta för regeringen.
 22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att laglig minimivå för miljöhänsyn inom skogsbruket bör tydliggöras och höjas och tillkännager detta för regeringen.
 23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagkrav på skyddszoner mot vatten samt hänsyn för att återskapa naturvärden bör införas och tillkännager detta för regeringen.
 24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att miljöhänsynen ska stärkas genom att effektiva sanktionsmöjligheter införs för brott mot hänsynsreglerna i skogsvårdslagen och tillkännager detta för regeringen.
 25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur skogsvårdslagen kan inarbetas under miljöbalken och tillkännager detta för regeringen.

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att en översyn av skogspolitiken genomförs i syfte att stärka måluppfyllelsen av våra miljö kvalitetsmål och för att uppnå hållbart nyttjande av naturresurser och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning och svenska landsbygdsprogrammet samordnas så att de innehåller de åtgärder som krävs för att minska näringsämnestillförseln till nivåer som möjliggör en vattenmiljö fri från övergödning och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att se över resursfördelningssystemet så att det främsta målet blir en ökad flexibilitet i fisket samt att yrkesfisket bedrivs ekosystemanpassat och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för omarbetning av dagens ITQ-system med stärkta regionala kvoter inom ramen för ett ekosystembaserat fiske och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda hur det storskaliga pelagiska trålfisket och bottentrålning kan förbjudas generellt för alla nationers fiske inom tolv nautiska mil från baslinjen och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten ett tydligt direktiv att upphöra med undantagen för trålfiske inom trålgränsen oavsett om trålgränsen är kvar på dagens fyra nautiska mil eller om den i framtiden flyttas ut till tolv nautiska mil och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda möjligheter och förutsättningar att begränsa bottentrålning för svenskt och utländskt fiske till de områden där de gör minst skada för ekosystemen och inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag bör besluta om ett etappmål för skydd av marina områden och s.k. andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder (OECM) och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i samband med införandet av etappmål även bör planera in fiskefria områden på de platser där det är mest lämpligt och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör införa ett förbud mot riktat fiske på ål och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU inför förbud mot riktat fiske på ål inom EU och tillkännager detta för regeringen.

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Havs- och vattenmyndigheten bör ges i uppdrag att stärka kontrollen av fiskefartyg genom att införa krav på elektronisk fjärrövervakning ombord och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på ytterligare pantsystem för plastprodukter och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Transportstyrelsen eller annan lämplig myndighet bör ges i uppdrag att upprätta och hålla ett båtregister med obligatorisk anmälan för fritidsbåtar och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en tydlig strategi för hur Sverige ska få en miljövänlig fritidsbåtsflotta och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Forsvarsmakten att ta fram en handlingsplan för att minska föroreningen av Vättern orsakad av militära övningar och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på en ny bekämpningsmedelsskatt differentierad utifrån bekämpningsmedlens olika miljö- och hälsorisker och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, för att minska exploatering av åkermark, bör återkomma med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark och tillkännager detta för regeringen.

3 Naturen är grunden för vår existens och välfärd

Människan är beroende av ekosystemtjänster från naturen. Begreppet ekosystemtjänster används för att visa nyttan människan får från naturen. Till exempel renar växter vår luft och bin pollinerar våra grödor. Ekosystemtjänster skapas och möjliggörs av den biologiska mångfalden. Artrikedom är avgörande för vår och kommande generationers livsmöjligheter och är grunden för fortsatt välfärd. Biologisk mångfald och klimatkrisen är vår tids stora ödesfrågor som också har stor påverkan på varandra. En natur med många arter klarar lättare av den stress som ett förändrat klimat innebär. Bevarande av naturskogar ger stora mängder lagrat kol, och restaurerade eller nyanlagda våtmarker gör samhället mindre sårbart mot översvämningar. Samtidigt gör klimatförändringarna att artrikedomen riskerar att gå förlorad när ökenområden breder ut sig eller när det arktiska istäcket blir allt mindre. Tillståndet för den biologiska mångfalden är mycket kritiskt och många forskare hävdar att vi är på väg in i den sjätte massutrotningen på planeten.

4 Tillståndet för den biologiska mångfalden är akut

Den internationella panelen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES, konstaterar i sin rapport 2019 att förlusten av arter och ekosystem är ett lika stort hot mot människan som klimatförändringarna. Av jordens cirka 8 miljoner växt- och djurarter riskerar nästan 1 miljon att utrotas. Människor som lever i fattigdom drabbas hårdast av en utarmad natur då tillgång till exempelvis brännved, fisk och rent vatten begränsas.

Sverige undertecknade 1993 Konventionen om biologisk mångfald (CBD). Alla länder som har undertecknat och ratificerat konventionen ska bidra till ett gemensamt arbete för att bevara arter, hållbart nyttja resurser och fördela vinster från genetiska resurser rättvist. Länderna som undertecknade konventionen antog 2010 en strategisk plan för biologisk mångfald. Planen innehåller 20 delmål och går under benämningen Aichimålen, varav de flesta skulle nås till 2020. I Sverige har Aichimålen varit införlivade i miljömålsarbetet. Konventionen om biologisk mångfald konstaterade hösten 2020 att inget av målen var helt uppnådda och att endast 6 av målen var delvis uppnådda. Tillståndet för den biologiska mångfalden hade inte sammantaget förbättrats och drivkrafterna bakom utarmningen av biologisk mångfald kvarstår. Ett nytt ramverk för den fortsatta strategiska planen planeras att antas på konventionens 15:e partsmöte, COP15, i Kunming i Kina i oktober 2021. Slutförhandlingar planeras i april–maj 2022. Till dess kommer det att hållas flera möten med förberedande förhandlingar. Ambitionen är att den nya planen ska innehålla fler mätbara mål än tidigare och tydligare kopplas till de globala hållbarhetsmålen.

Tillståndet för naturen har även nyligen utvärderats på EU-nivå. I rapporten *The State of Nature in EU* av Europeiska miljöbyrå (EEA) konstateras i rapport 2020 att 81 procent av livsmiljöerna och över 60 procent av arterna har en otillfredsställande eller dålig utveckling. Rapporten konstaterar att det intensiva jordbruket, ohållbart skogsbruk och stadsutbredning är de främsta orsakerna.

I Sverige konstaterade Naturvårdsverket i den fördjupade utvärderingen av våra 16 miljömål att utvecklingen går åt fel håll när det gäller ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald. I den senaste svenska rödlistan 2020, som är en bedömning och sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i Sverige och ger en överblick över arternas tillstånd, konstateras att andelen rödlistade arter har ökat jämfört med tidigare år. Av de arter som bedömts är 4 746 arter rödlistade och 2 249 arter hotade. De största påverkansfaktorerna för rödlistade arter i Sverige är skogsavverkning och igenväxning av det öppna landskapets hagar och ängar.

I motionen föreslår Vänsterpartiet åtgärder för biologisk mångfald på global och framför allt nationell nivå. På nationell nivå fokuserar motionen på åtgärder inom skog, jordbruk och hav, sjöar och vattendrag. Då klimatkrisen och utarmningen av biologisk mångfald måste mötas gemensamt finns ytterligare förslag på åtgärder som stärker biologisk mångfald och klimatnyttan även i vår motion *Klimatkrisen (2021/22:3277)*.

5 Sverige ska verka för att stärka det globala ramverket för biologisk mångfald

Vänsterpartiet anser att klimatkrisen och utarmningen av biologisk mångfald måste mötas gemensamt och med intensifierad kraft både nationellt och globalt. Det planerade

COP15-mötet i oktober samt kommande internationella överläggningar som påverkar biologisk mångfald måste sikta på att bruka våra naturresurser hållbart och rättvist inom naturens gränser. För att uppnå detta krävs inte minst nationella bindande målsättningar och åtaganden samt solidarisk finansiering för låginkomstländernas finansiering. Vi vill att Sverige på den globala arenan och inom EU ska verka för nedanstående åtgärder framöver.

Sverige ska globalt och inom EU verka för tydliga målsättningar för att uppnå hållbara produktions- och konsumtionsmönster som stärker den biologiska mångfalden och minskar det globala ekologiska fotavtrycket samt fördelar miljöutrymmet rättvist. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska globalt och inom EU verka för ett globalt ramverk för biologisk mångfald med bindande och uppföljningsbara mål som konkretiseras i nationella strategier med krav på återrapportering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska globalt och inom EU verka för att säkerställa att offentliga och privata finansiella medel bidrar till att bevara och stärka den biologiska mångfalden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska globalt och inom EU verka för ett globalt ramverk för biologisk mångfald som stärker kopplingarna mellan skydd av biologisk mångfald och mänskliga rättigheter genom att erkänna och respektera den nyckelroll som urfolk och lokalbefolkningar har för att motverka förlusten av biologisk mångfald samt deras rättigheter till mark, territorier och resurser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska globalt och inom EU verka för att grundläggande principer för deltagande, miljömässig och social rättvisa samt mänskliga rättigheter ska tillämpas vid såväl exploatering som skydd och restaurering av naturområden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska globalt och inom EU verka för att låginkomstländerns behov av finansiering och kapacitet för att bevara biologisk mångfald måste tillgodoses samt att ett kvantitativt finansiellt resursmål liknande det som finns för Parisavtalet bör tas fram. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

1.1 Ekocid

Naturen behöver ett starkare rättsligt skydd. Redan 1971 motionerade Vänsterpartiet i riksdagen om införandet av en internationell konvention för att förbjuda brott mot naturen (ekocid). Genom att göra ekocid till ett brott i enlighet med den s.k. Romstadgan skulle brott mot miljön få liknande status som krigsförbrytelser eller brott mot mänskligheten och kunna lagföras vid Internationella brottmålsdomstolen i Haag (ICC). Behoven av att skydda miljön rättsligt har ökat med åren. Fallen är tyvärr många av storskaliga ingrepp på miljön som skadat ekosystem och livsmiljöer för oöverskådlig tid. Gruvbolag, skogsskövlare, fossila energibolag och andra exploatörer kommer lätt undan. Kvar blir en förstörd miljö och omfattande kostnader som får bäras av hela samhället. En ekocidlagstiftning skulle vara ett viktigt verktyg i att stoppa detta och utkräva ansvar från dem som utarmar miljön. Särskilt stor betydelse skulle en internationell lag om ekocid få för fattiga länder med svag miljölagstiftning som drabbas hårdast av de omfattande miljöbrotten.

Glädjande nog har ICC börjat ta sig an miljömål. Det är ett viktigt steg framåt och innebär att vissa miljöfall kan tas upp i domstolen inom ramen för brott mot mänskligheten. Det är bra, men ännu bättre vore en renodlad ekocidtillämpning där alla fall med omfattande miljöförstöring, även om de inte är direkt kopplade till människors välfärd, skulle vara åtalbara. Det skulle skicka en viktig signal om att förstörelse av naturen i sig är ett brott. Sverige bör inom FN och EU verka för att uppdatera det juridiska ramverket så att det blir ett kraftfullt verktyg för att förhindra brott mot naturen (ekocid) genom att inkludera ekocid i Romstadgan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Sverige måste bromsa utarmningen av biologisk mångfald

Sverige klarade inte att leva upp till något av de mål till 2020 som beslutades inom ramen för konventionen om biologisk mångfald. Inte heller nås något av de 16 nationella miljömål som har direkt koppling till den biologiska mångfalden. Vänsterpartiet anser att det är ett starkt underbetyg för ett rikt välfärdsland som Sverige. Det är tyvärr också ett kvitto på att miljöhänsynen fortsatt är underställda kortsiktiga vinstintressen inom stora delar av våra näringar. För att bryta trenden krävs nya styrmedel och ett förbättrat regelverk för att våra näringar ska bedrivas hållbart inom naturens gränser. Miljöhänsynen ska vara överordnade de ekonomiska intressena. Det krävs även att vi intensifierar arbetet med att skydda våra områden med höga naturvärden från exploatering.

6.1 Skog

Våra skogar är livsmiljö för en stor del av vår biologiska mångfald. Tillståndet för många av dessa arter är dock kritiskt eller missgynnsamt. Avverkning har stor negativ påverkan på 1 400 arter i Sverige. Enligt Artdatabanken är ungefär hälften av alla rödlistade arter (dvs. arter som har populationer som minskar eller är mycket ovanliga) på olika sätt knutna till skogen. Det intensiva skogsbruket påverkar därmed en stor mängd arter negativt. I stället för levande skogar med träd av alla åldrar, och ofta med olika trädarter och död ved, så är våra skogar till stor del numera planteringar med likåldriga trädslag (gran eller tall) som avverkas långt innan de når sin livslängd. Våra skogar brukas således till stor del för att ge så stor ekonomisk avkastning som möjligt. Av den produktiva skogsmarken i dag kan endast några få procent betraktas som gamla i biologisk mening. Förutom att detta får mycket stor påverkan på den biologiska mångfalden påverkar det skogens sociala och kulturella värden negativt samt minskar utrymmet för en växande naturturism.

I Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålet Levande skogar 2019 är minskande och fragmenterade livsmiljöer samt minskande och/eller små populationer hos ett antal hotade arter ett stort problem för att nå målet om att bevara biologisk mångfald. Till följd av trakthyggesbruket har svårspidda arter som är beroende av lång skoglig kontinuitet eller en komplex vegetationsstruktur missgynnats och flera av dem är därför hotade i dagens skogslandskap. Allt eftersom sådana områden slutavverkats minskar arealen tillgänglig livsmiljö. Riktigt gamla skogar med en beståndsålder över

160 år finns i låg omfattning. Många naturvärden kan inte återskapas under överskådlig tid, och avverkas dessa skogar är värdena spolierade, konstaterar myndigheten. Stora ansträngningar bör göras av såväl staten som skogsbruket för att skyddsvärda skogar inte ska avverkas. Skogarna i nordvästra Sverige har en stor allmän naturvårdsbetydelse, och hur de fortsatt förvaltas har en betydande inverkan på bevarandet av biologisk mångfald i Sverige. Naturvårdsverket konstaterar vidare att målet för friluftsliv samt sociala och kulturella värden behöver tydliggöras för skogsägare. För att få ut det positiva bidrag till folkhälsan som vistelse i skog och natur kan skänka är det viktigt att verka för bibehållen eller ökad användning av skogen för friluftsliv och rekreation.

För att Sverige ska uppnå ett hållbart skogsbruk som bedrivs inom naturens ramar och som i nödvändig utsträckning skyddar våra kvarvarande skogar med höga naturvärden föreslår Vänsterpartiet nedanstående åtgärder. Förslag på ytterligare åtgärder för att stärka skogens klimatnytta finns även i Vänsterpartiets motion Klimatkrisen (2021/22:3277).

6.1.1 Stoppa avverkning av skogar med höga naturvärden

I dag sker avverkning av skogar med höga befintliga naturvärden, s.k. värdekärnor, trots att det råder stor brist på dessa naturmiljöer för en mängd hotade växt- och djurarter. Dessa skogar har ofta hög variation och är ofta naturskogsartade. Naturvårdsverket anser att stora ansträngningar bör göras av såväl staten som skogsbruket för att skyddsvärda skogar inte ska avverkas. Regeringen är av uppfattningen att inga skogar med höga naturvärden ska avverkas, men trots att detta ändå fortsätter att ske har man underlåtit att vidta åtgärder för att förhindra det. Därmed försvåras kontinuerligt möjligheterna att bevara de kvarvarande livsmiljöerna för missgynnade arter i skogsbruket.

Regeringen bör skyndsamt ta fram förslag på lagstiftning i syfte att stoppa avverkning av skogar med höga naturvärden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.2 Kvalitetssäkra det frivilliga skyddet av skog

Det långsiktiga skyddet av skog är en central del i miljökvalitetsmålet Levande skogar. För att uppnå målet förutsätts att det formella skyddet ökar och att skogsägarna frivilligt avsätter skogsmark. De frivilliga avsättningarna har dock i många fall visat sig vara av begränsat värde för biologisk mångfald. I dag finns inte statlig kontroll av vare sig kvalitet eller långsiktighet, och dokumentation saknas över många av de områden som anses skyddade. Dessutom kan arealen frivilligt avsatta skogar flyttas omkring i landskapet. Sammantaget är detta mycket problematiskt då frivilliga avsättningar ingår i ett nationellt långsiktigt mål för samhällets gemensamma bästa.

Frivilliga avsättningar ska vara långsiktiga och dokumenteras och kvalitetssäkras ur naturvårdessynpunkt för att ingå i det nationella miljökvalitetsmålet Levande skogar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.3 Sverige bör anta mål om att skydda 30 procent

Enligt SCB är knappt 9 procent av Sveriges skogsmark formellt skyddad (reglerat av lagar och förordningar, exempelvis naturreservat). Då är även den fjällnära skogen och improduktiv mark inräknad. Enligt samma myndighet uppgår de frivilliga avsättningarna (skog där markägaren frivilligt har beslutat att inte utföra åtgärder som skadar

naturvärden) till knappt 6 procent. När det gäller de frivilliga avsättningarna finns dock osäkerheter (se text ovan). Sverige har inte klarat att skydda tillräckligt med skog i enlighet med vare sig de internationella eller de nationella målen. Vänsterpartiet anser att Sverige, för att värna den biologiska mångfalden, bör anta en nationell målsättning om att totalt 30 procent av skogsmarken långsiktigt ska skyddas. Detta mål bör uppnås genom att minst 20 procent av den produktiva skogsmarken skyddas och att den skyddade skogsmarken ska bestå av representativa och ekologiskt sammanhängande nätverk när det gäller naturtyper och geografisk utbredning. En sådan målsättning skulle även ligga i linje med EU-kommissionens förslag om att minst 30 procent av EU:s landyta ska ha rättsligt skydd för att leva upp till intentionerna i Konventionen om biologisk mångfald (CBD).

Sverige bör anta en målsättning om att 30 procent av skogsmarken långsiktigt ska skyddas i ekologiskt sammanhängande nätverk med avseende på naturtyp och geografisk utbredning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.4 Skydda de fjällnära skogarna långsiktigt

Den svenska fjällnära skogen är ett unikt område med stora naturskogar och höga naturvärden. Naturskogarna i fjällområdet är några av de få intakta skogslandskap som fortfarande finns kvar i Europa. Vänsterpartiet anser att det är av högsta prioritet att dessa skogar skyddas. Mark- och miljööverdomstolen kom 2020 med vägledande domar som konstaterar att skogsägare som inte får avverka i fjällnära skog p.g.a. att det finns höga naturvärden har rätt till ersättning från staten. Vi anser att regeringen nu måste säkerställa att natur- och kulturvärdena långsiktigt bevaras och att statliga medel finns tillgängliga för att ersätta markägare som har rätt till ersättning. Vi välkomnar att regeringen i budgetanslaget för 2022 ökar anslaget för skydd av värdefull natur men saknar en långsiktig strategi för att säkerställa att de fjällnära skogarna får ett långsiktigt formellt skydd.

Naturvårdsverket har också tydliggjort behovet av medel för skyddet av fjällnära skogar i sitt budgetunderlag till regeringen för 2022–2024. Myndigheten har även konstaterat att det behövs särskilda insatser för att bevara stora naturskogar som i dag förvaltas av de statliga skogsförvaltarna och att ett nytt Sveaskogsprogram med ersättningsmarker behövs. Regeringen bör tillse att en strategi presenteras med nödvändiga anslagsmedel samt ersättningsmarker från Sveaskog för att säkerställa att de fjällnära skogarnas natur- och kulturvärden långsiktigt bevaras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.5 Öka takten i bildandet av nationalparker

Vänsterpartiet anser att Sverige bör öka takten i bildandet av nationalparker. Naturvårdsverket har i dag redan en plan för hur fler nationalparker kan bildas och hur befintliga kan utvidgas. Det är bra men vi anser att mer resurser bör läggas på detta arbete så att fler nationalparker, såsom Kebnekaise, snabbare kan bildas. Det skulle även möjliggöra att fler skogsområden med höga naturvärden tidigare kan omfattas av framtida skydd i form av nationalpark.

Regeringen bör ge Naturvårdsverket i uppdrag att öka takten i bildandet av nya och utvidgade nationalparker. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.6 Skydda skogar med särskilt höga värden för rekreation och turism

Skogens kulturmiljövärden samt de sociala värdena ska värnas enligt våra miljö-kvalitetsmål. Skogens sociala värden brukar definieras som de värden som skapas av människors upplevelser. Dessa är en viktig resurs för samhället när det gäller exempelvis människors välbefinnande, hälsa, boendemiljö och utbildning samt regional utveckling och turism. Skogens sociala värden berörs av ett flertal olika politikområden som skogs-, miljö-, kulturmiljö- och friluftspolitiken. Att stärka skogens sociala värden kan också främja den biologiska mångfalden. På uppdrag av regeringen presenterade Skogsstyrelsen i mars 2018 en analys av styrmedel för skogens sociala värden (rapport 2018/7). Myndigheten konstaterade i rapporten att det behövde skapas mer tydlighet och genomförbarhet än vad som var fallet när det gällde skogens sociala värden.

Skogsvårdslagen har brister i hänsynen till sociala värden. I dag är lagstiftningen och målsättningarna otydliga när det gäller skogens sociala värden och de kan tolkas på olika sätt. Detta trots att skogens betydelse även för folkhälsan alltmer bekräftas av vetenskapliga studier.

Lagstiftningen bör ändras så att skogar med särskilt höga värden för rekreation och friluftsliv ska bli föremål för avverkningsansökan och kunna undantas från åtgärder och exploatering som inte främjar dessa värden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.7 Stärk tillgängligheten för tätortsnära natur

Av Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget Tätortsnära natur och friluftsliv (2017) framgår att skogen på de flesta håll i landet är vår viktigaste friluftsmiljö. Skogar i och nära tätorter lockar människor i alla åldrar till lek, rekreation och naturupplevelser. Enligt studier tycks människor trivas i skogar där man ser stor variation i struktur, trädslag och ålder. Ju äldre och större träden blir i en skog, desto mer bidrar de positivt till skogsupplevelsen. Nästan all skog brukas med trakthyggesbruk (kalavverkning) och det är den skötselåtgärd som påverkar skogsupplevelsen mest. Ett hygge i en tätortsnära skog blir därmed ett mycket påtagligt ingrepp som många upplever som negativt. Nuvarande skogsbruksmetoder riskerar därmed att åstadkomma ett landskap där den gamla skogen enbart återfinns i skyddade områden och hänsynsytor. Skogsbruk påverkar ofta förutsättningarna för den biologiska mångfalden och kulturmiljöer på ett negativt sätt, vilket i sin tur kan ge en negativ inverkan på friluftsliv och rekreation då biologiska och kulturella värden även har ett socialt värde.

Tillgång till tätortsnära natur har också påverkan på folkhälsan. Studier i Sverige och utomlands visar att skillnaden i folkhälsa till följd av socioekonomisk status minskar i områden med god tillgång på gröna miljöer. Det finns även i dag vetenskapligt stöd för skogens roll i rehabilitering och resiliens när det gäller stress, utmattningssyndrom och hjärt-kärlsjukdomar.

Regeringen bör anta etappmål för skydd av tätortsnära natur. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.8 Inför en målsättning för en ökad andel hyggesfritt skogsbruk

Det finns ett behov av skogsbruksmetoder som alternativ till trakthyggesbruk för att främja ett mer variationsrikt och hållbart brukande. Även om trakthyggesbruket sannolikt kommer att vara dominerande under överskådlig tid krävs det att miljöhänsynen stärks i denna skogsbruksmetod och att alternativa skötselmetoder i större

utsträckning används i områden där det är lämpligt. Hyggesfritt skogsbruk, som exempelvis kontinuitetsskogsbruk, kan t.ex. vara ett lämpligt alternativ i tätortsnära områden eller i skogar som är viktiga för besöksnäringen. Med denna skogsbruksmetod kan skötseln inriktas på anpassade gallringar som plockar ut mogna träd och lämnar mindre att växa vidare. Med hyggesfritt skogsbruk används skogsbruksmetoder som inte kalllägger marken. Rätt utformat och i lämpliga områden kan också hyggesfritt skogsbruk främja den biologiska mångfalden bättre än trakthyggesbruket.

I Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljö kvalitetsmålen och etappmålen 2015 konstateras beträffande kalhyggesfritt skogsbruk att myndigheter bör arbeta med rådgivnings- och kunskapsinsatser i större omfattning och att regeringen bör ta ställning till om det krävs kompletterande styrmedel för att få till stånd en snabbare utveckling.

Turistnäringen är en verksamhet som i omsättning kan mäta sig med våra största företag. Våra nationalparker – där skogen är helt skyddad – har blivit en besöksmagnet i sig och besöks årligen av mer än två miljoner människor varav en tredjedel är utländska turister. Turism påverkas naturligtvis inte bara av hur våra skogar brukas, men inte minst i glesbygden är skogen helt avgörande för att naturturismen ska kunna fortsätta att växa. Hyggesfritt skogsbruk kan som rätt använd skötselmetod även stärka skogens värden i form av turism.

Ibland används den svenska skogsbruksmodellen som ett föredöme när det gäller att behålla skogens funktion som kolsänka och därmed motverka den globala uppvärmningen. Men det har ifrågasatts av miljö rörelsen och oberoende forskare. Genom att ett kalhygge skapas omvandlas en yta skog från sänka till källa och ett kalhygge släpper ut stora mängder växthusgaser under de första 10–15 åren efter kalavverkningen. Den unga skogen fungerar sedan som kolsänka men den har ett litet kolförråd. En äldre skog tar även den upp koldioxid och har ett stort kolförråd.

Att öka inslaget av kontinuitetsskogsbruk där i stället särskilt utvalda träd eller mindre grupper av träd avverkas kan ge vinster för både den biologiska mångfalden och klimatet samt stärka skogens sociala värden. Naturvårdsverket konstaterar i sin fördjupade utvärdering av miljömålen 2019 att för att komma närmare miljömålet Levande skogar behövs bl.a. en ökning av den areal som brukas med hyggesfria metoder.

En nationell målsättning för areal kalhyggesfritt skogsbruk bör ingå i miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.9 Värna nyckelbiotopsinventeringarna

Nyckelbiotoper är skogsområden som har mycket höga naturvärden. Storleken kan variera från några enskilda träd till ett helt skogsområde som är skyddsvärt för växter och djur som missgynnas av skogsbruket. Dessa har en nyckelroll för bevarandet av skogens hotade växter och djur och inte minst för många rödlistade arter. De har dock inte något automatiskt formellt skydd. I dag begränsas naturhänsynen av att myndigheterna enligt lagen inte får meddela föreskrifter som är så påverkande att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Lagstiftningen bör enligt Vänsterpartiet ändras så att nyckelbiotoper undantas från åtgärder som inte främjar biologisk mångfald. Enligt en forskningssammanställning från Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) 2018 finns nu starka belegg för att nyckelbiotoperna verkligen har ett rikare växt- och djurliv än omgivningarna. Många studier visar även att de små nyckelbiotoperna är känsliga för avverkning i omgivande skog eftersom kanteffekterna är stora.

Registrering och inventering av nyckelbiotoper är av central betydelse för att hänsyn tas till områden med höga naturvärden i samband med slutavverkningar. Skogsstyrelsens inventeringar av nyckelbiotoper har varit en av de största kartläggningarna av natur i vårt land. Det är dock mycket länge sedan en nationell inventering genomfördes. Vi i Vänsterpartiet var därför nöjda med att tillsammans med regeringen i budgeten för 2018 genomföra en satsning på en landsomfattande inventering av nyckelbiotoper. Inventeringsarbetet var tänkt att pågå under en tioårsperiod. Dessutom infördes anslag för att myndigheterna skulle kunna erbjuda skogsägare med nyckelbiotopsrika brukningsenheter möjlighet till ersättning för områdesskydd.

Den nuvarande regeringen har dock beslutat, i enlighet med en tidigare överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, att den utökade nyckelbiotopsinventeringen inte ska återupptas och man har avvecklat satsningen på 20 miljoner kronor per år för detta ändamål. Detta trots att Naturvårdsverket 2019 konstaterade följande i sin fördjupade utvärdering av miljökvalitetsmålet Levande skogar:

För att bibehålla biologisk mångfald är ambitionen att skyddsvärda skogar inte ska avverkas, utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar viktig. Nyckelbiotoper utgör öar i landskapet och hyser många hotade arter och strukturer som är en bristvara i landskapet. Skogsstyrelsens inventering av biologisk mångfald indikerar att olika nyckelbiotoper hyser olika arter och att de inte är utbytbara mot varandra. Stora ansträngningar bör göras av såväl staten som skogsbruket för att skyddsvärda skogar inte avverkas.

Vänsterpartiet anser att det är ytterst beklagligt att regeringen och samarbetspartierna i skogspolitiken valde att prioritera produktionsintressena framför åtgärder som stärker naturvårdshänsynen. Därutöver har Skogsstyrelsen beslutat att man ska upphöra med att registrera nyckelbiotoper i samband med avverkningsanmälningar utan att det resulterat i några åtgärder från regeringen. Vår uppfattning är att dessa åtgärder leder oss längre ifrån att uppnå flera av våra miljömål och att det lägger en grund för fortsatt utarmning av biologisk mångfald.

Regeringen bör ge Skogsstyrelsen i uppdrag att återuppta en landsomfattande utökad nyckelbiotopsinventering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge Skogsstyrelsen i uppdrag att tillse att registrering av nyckelbiotoper fortsatt möjliggörs i samband med avverkningsanmälningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.10 Utred införande av en naturvårdsavgift

Vänsterpartiet välkomnar att regeringen höjer anslagen för att formellt skydda skog och för att fler skogsägare ska kunna få ersättning för sin mark. Anslagsnivåerna behöver öka än mer för att fler skogsägare ska kunna få ersättning när biotopskydd och naturvårdsavtal behöver bildas. Vi anser även att skogsnäringen, enligt principen att förorenaren betalar, bör bidra till finansieringen av formellt skydd då skogsbruket är den främsta orsaken till förlust av biologisk mångfald i skogen. Ett sådan avgift skulle, förutom att den ger förutsättningar för ökat skogsskydd, även kunna utformas så att de stora skogsägarna bidrar till att små skogsägare med hög andel skyddsvärd skog får bättre förutsättningar till ersättning när dessa skogar skyddas.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över förutsättningar för en naturvårdsavgift inom skogsnäringen i syfte att bidra till stärkt finansiering av ökat skogs-

skydd och därmed även stärka förutsättningarna för att fler skogsägare ges ersättning vid intrång. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.11 Säkerställ tillgång till livsmiljöer för arter genom landskapsplanering

Genom att man planerar på landskapsnivå, med olika skogsägare, för hur hotade skogsarters livsmöjligheter kan stärkas skapas möjligheter att strategiskt bedöma utrymmet för produktion av biomassa. Det innebär att man planerar förvaltning ur ett landskapsperspektiv för att säkerställa att arter har tillräcklig tillgång till sina livsmiljöer; man ser inte bara till det enskilda skogsbeståndet. Styrmedel och incitament bör införas för att främja landskapsplanering för skoglig biologisk mångfald och ett varierat skogsbruk för hållbart uttag av biomassa. Vårt förslag yrkas i Vänsterpartiets motion Klimatkrisen (2021/22:3277).

6.1.12 Stärk inslaget av lövträd och andelen blandskogar

Stora delar av våra produktionsskogar är monokulturer med gran eller tall. På många skogsmarker skulle skogsbestånden få en betydligt större artvariation och ett ökat inslag av lövträd om skogen självföryngrades och inte planterades. En ökad variation av trädslag skulle också kunna uppnås genom att man vid plantering använde fler trädslag än ett. Genom inriktning vid röjning och gallring ges också möjlighet att skapa förutsättningar för blandskog där de naturliga förutsättningarna finns beroende på markens bördighet, jordart etc. Studier har visat att skogar med lövträd ger fördelar såväl för den biologiska mångfalden som för klimatet i jämförelse med rena barrskogar. Genom att man i högre grad styr produktionen mot trädarter som är naturliga för skogsmarken och därmed ökar det totala inslaget av lövträd ökar dessutom skogens resiliens (återhämningsförmåga) vid störningar som uppstår p.g.a. klimatförändringarna. Klimatförändringarna innebär generellt en ökad stress och sårbarhet för skogen som ekosystem. Produktionsskogar med enbart ett trädslag blir därför extra sårbara vid stormar och angrepp av insekter och svampar.

Den stora skogsbranden i Västmanland 2014 visade att inslag av lövträd hade stora positiva effekter för att begränsa omfattningen av branden. Då skogsbränder p.g.a. klimatförändringarna kan förväntas öka i frekvens kan ett ökat inslag av lövträd i form av naturliga barriärer vara betydelsefullt för att i framtiden begränsa skogsbrändernas omfattning. Det är sedan tidigare belagt att ju mer intakt ett ekosystem är med rik biologisk mångfald, desto bättre buffertförmåga har systemet att stå emot förändringar.

Regeringen bör genomföra en översyn av skogslagstiftningen i syfte att stimulera till en ökad andel blandskog genom reglering av föryngringsåtgärder, röjning och gallring. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.13 Inför omställningsstöd för kalhyggesfritt skogsbruk

Den helt dominerande skogsbruksmetoden i Sverige är trakthyggesbruket, även kallat kalhyggesbruket, som har stor påverkan för bl.a. den biologiska mångfalden. Ett kalhyggesfritt skogsbruk bedrivs utan kalhyggen, och skogen har alltid ett trädskikt. En ökad andel kalhyggesfritt skogsbruk kan öka naturvärden, kulturvärden eller sociala värden i skogslandskapet. För att stimulera att en ökad areal brukas med kalhyggesfria skogsbruksmetoder i stället för trakthyggesbruk vill Vänsterpartiet införa ett omställningsstöd för markägare då omställningen kan vara förenad med ökade kostnader i

övergången. I vår motion Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (2021/22:3276) redogörs för vår budgetsatsning.

6.1.14 Begränsa storleken på kalhyggen

Dagens Nyheter visade i en granskning av skogen 2020/2021 med tydlighet de existerande bristerna med de marknadsstyrda och frivilliga åtgärderna i form av certifiering samt effekterna av storskaliga slutavverkningar med enorma kalhyggen.

Vi anser att det finns skäl att begränsa storleken på kalhyggen inom skogsvårdslagen. I dag finns endast en begränsning av hur stora kalhyggen får vara i den fjällnära skogen. I den fjällnära skogen gäller att avverkning på en sammanlagd yta som är större än 20 hektar inom samma brukningsenhet får göras endast om det finns särskilda skäl för det. I övrig skog finns ingen laglig begränsning av hur stora dessa får vara, trots att fragmentering av livsmiljöer för många skogsarter är ett känt problem och att mycket stora kalhyggen även påverkar rennäring och sociala värden. Enligt Skogsstyrelsens nuvarande föreskrifter för övrig produktiv skogsmark gäller att hyggens storlek och utläggning ska anpassas till natur- och kulturmiljön samt att en begränsning av hyggenas storlek ska eftersträvas. Det saknas således en tydlig reglering av hur stora dessa kalhyggen i areal får vara. Regeringen bör ges i uppdrag att införa en tydlig arealbegränsning för kalhyggenas storlek inom skogsbruket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.15 Inför en tydligare reglering av det intensiva skogsbruket för att stärka miljöhänsynen

Skogspolitiken måste utgå från att bevara ekosystemen både när det gäller mångfalden och funktionaliteten. Brist på reglering har lett till intensiva skogsbruksmetoder som i betydande delar försvagar ekosystemens långsiktiga bärkraft. I dag tillåts exempelvis plantering av främmande trädslag som contortatall, stubbrytning för användning som biobränsle, dikning och dikesrensning samt gödsling för att öka produktionen trots att det försvagar ekosystemet. Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som förbjuder åtgärder inom skogsbruket som försvagar ekosystemets bärkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I Sverige finns ingen förutbestämd kantzonbredd som ska sparas för att skydda vattendrag vid avverkning. I stället bygger detta på frivilliga åtaganden för dessa känsliga miljöer. En laglig miniminivå för miljöhänsyn inom skogsbruket bör tydliggöras och höjas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Lagkrav på skydds-zoner mot vatten samt hänsyn för att återskapa naturvärden bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.16 Effektiva sanktionsmöjligheter i skogsvårdslagen

För att uppnå ett långsiktigt hållbart skogsbruk i enlighet med våra miljömål krävs förutom ett ökat skogsskydd även stärkt miljöhänsyn i skogsbruket. De utvärderingar som Skogsstyrelsen gjort av miljöhänsynen i skogsbruket visar att det i dag föreligger brister.

Av skogsvårdslagens portalparagraf framgår att produktions- och miljömål ska vara jämställda. I det skogsbruk som i dag bedrivs under devisen frihet under ansvar i Sverige är produktionen dock oftast överordnad miljöhänsynen. Skogsvårdslagen är

skriven med trakthyggesbruk som norm och med syftet att garantera virkesförsörjningen. När det gäller naturvård saknas i mycket stor utsträckning sanktionsmöjligheter. Undersökningar gjorda av Skogsstyrelsen visar att andelen underkända avverkningar är betydande och att generell naturvårdshänsyn inte tas i tillräcklig omfattning. Påföljder för dessa överträdelser av skogsvårdslagen uteblir. Naturvårdsverket konstaterar i sin fördjupade utvärdering av miljömålen 2019 att för att komma närmare miljömålet behövs stora förbättringar av den miljöhänsyn som tas vid skogsbruksåtgärder, särskilt vad gäller kulturmiljöer och hänsynskrävande biotoper. Vänsterpartiet menar även att det ska löna sig att göra rätt och att man inte ska gynnas och slippa ekonomiska påföljder om man missköter sig. Då uppnår vi både högre miljöhänsyn och rättvisare konkurrensvillkor.

Miljöhänsynen ska stärkas genom att effektiva sanktionsmöjligheter införs för brott mot hänsynsreglerna i skogsvårdslagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.17 En ny skogsvårdslagstiftning bör ingå i miljöbalken

Gällande lagstiftning för skogsbruket har enligt Vänsterpartiet brister då den i alltför låg omfattning klarar att värna nödvändig miljöhänsyn i skogsbruket. I förarbetet till miljöbalken som trädde i kraft 1999 var det många miljöjurister som hävdade att även skogsvårdslagstiftningen borde ingå i miljöbalken för att värna miljöhänsynen i skogsbruket. Vi menar att det inte minst med anledning av tillståndet för den biologiska mångfalden finns starka skäl för en sådan juridisk ordning. Regeringen bör återkomma med förslag på hur skogsvårdslagen kan inarbetas under miljöbalken. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.18 Gör en översyn av skogspolitiken för att nå våra miljö kvalitetsmål

Regeringens skogspolitik försvårar möjligheten att nå ett flertal av våra miljö kvalitetsmål som har antagits av riksdagen. Stärkt miljöhänsyn är fortsatt underordnad åtgärder för att stimulera produktionsintressen. Det saknas därutöver strategiskt arbete för att stärka landskapsperspektivet i naturvårdsarbetet för att bevara den biologiska mångfalden. Detta är helt nödvändigt då hotade arter och livsmiljöer i dag fortsatt fragmenteras. Förutom att den generella miljöhänsynen i skogsbruket behöver stärkas behövs en samlad skogspolitik för det formella och frivilliga skogsskyddet i syfte att stärka landskapsperspektivet för våra skogsarter. För att skogen ska brukas och skyddas så att resurser nyttjas hållbart krävs att skogsvårdslagstiftningen moderniseras.

Regeringen bör tillse att en översyn av skogspolitiken genomförs i syfte att stärka uppfyllelsen av våra miljö kvalitetsmål och för att uppnå ett hållbart nyttjande av naturresurser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.1.19 All statlig skog bör förvaltas hållbart och samlat

Vänsterpartiet anser att staten ska bedriva ett aktivt förvaltarskap över sina skogsområden. Det statliga ägandet av skogsområden bör samlas i ett bolag. Det nya skogsbolaget bör ha ett hållbart brukande av skogens resurser, inte avkastning, som främsta mål. Dagens vinstkrav gör det svårt för ett statligt bolag eller en statlig förvaltare att avstå produktiva skogar till andra intressen. Bolaget bör åläggas att avsätta större arealer till skyddade naturområden. All statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart

brukande som främsta mål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Våra vatten

Sverige har som övergripande mål att våra havsområden, sjöar och vattendrag ska uppnå ett gott miljötillstånd där organismerna i våra vatten är välmående och resurserna nyttjas uthålligt. Ett flertal av våra miljö kvalitetsmål fungerar som viktiga redskap för att nå detta tillstånd i våra vattenmiljöer. Dit hör bl.a. Ingen övergödning, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande sjöar och vattendrag och Ett rikt växt- och djurliv. Inget av dessa mål uppnåddes till 2020, vilket var ambitionen när miljö kvalitetsmålen antogs.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) konstaterar att trots ett omfattande och långvarigt åtgärdsarbete för en bättre havsmiljö finner man fortfarande många tecken på att miljötillståndet i Nordsjön och Östersjön inte är tillfredsställande. De största problemen är kopplade till övergödning, farliga ämnen, fysisk exploatering och fiske. Samtidigt ökar påverkanstrycket från en mängd näringar. Visserligen minskar gamla miljögifter i djur och växter men det har i stället tillkommit nya. Den svåra problematiken med omfattande syrebrist och döda bottnar i Östersjön består. Tillförseln av organiskt material ökar i både Östersjön och Västerhavet, och Östersjön är fortfarande starkt påverkad av övergödning och överfiske. Mikroplaster påverkar jordens samtliga marina miljöer och ger negativa effekter även i Sveriges havsområden.

Sverige är ett land med många sjöar och vattenförekomster. Den biologiska mångfalden i sötvatten är ansträngd. Globalt har sötvattensarterna minskat med över 80 procent de senaste 40 åren och i Sverige i dag uppnår 66 procent av vattenförekomsterna i rinnande vattendrag inte god ekologisk status. Att genomföra ett lyckat åtgärdsarbete för våra vattenförekomster är avgörande för att stärka i stället för att fortsätta att utarma den biologiska mångfalden i akvatiska miljöer. IPCC-rapporten som kom i augusti 2021 likväl som de senaste somrarnas väderhändelser visar med all önskvärd tydlighet att extremväder i form av kraftiga regn, värmeböljor och torka kommer att bli allt vanligare. Framöver kommer vi därför att behöva allt fler åtgärder eftersom vi vet att ökad nederbörd ger ökat läckage, transport av miljögifter och också ökad övergödning.

Det är viktigt att konstatera att miljöåtgärder ger faktiska resultat. På ett flertal ställen runt våra kuster ser man positiva effekter av att utsläppskällor med fosfor och kväve åtgärdats på land genom bättre rening. Våra havsörnar – som på 70-talet nästan var utrotade – finns i dag i ett bestånd på över 800 par tack vare förbud mot farliga miljögifter. Det visar att miljöåtgärder ger resultat.

Övergödningen bedöms vara det mest akuta hotet mot våra havsmiljöer. Näringsämnen som kväve och fosfor finns naturligt i våra miljöer men när de i för stora mängder tillförs havet av mänskliga aktiviteter skapar det problem genom försämrade vattenkvalitet och syrebrist. En vanlig effekt av övergödningen är ökad produktion av växtplankton och fintrådiga alger. Den stora mängden växtplankton kan leda till s.k. algblomningar och påverkar både badvattenkvaliteten och människors hälsa. För den biologiska mångfalden ger övergödning negativa effekter på flera sätt. Växtligheten förändras, vilket ger försämrade möjligheter för många arter att finna föda och skydda sig. Det påverkar också relationerna mellan arterna. Om stora mängder av växtmaterialet som bildas faller till botten skapar det syrebrist och slår ut förutsättningar för

arter som är bottenlevande. Östersjön har världens största områden av döda bottenar och där djupvattnet har permanent syrebrist. De syrefria bottenarna är inte enbart symtom på övergödning utan är även en betydande källa för fosforläckage, vilket ytterligare ökar tillväxten av cyanobakterier. Övergödning påverkar hela ekosystemet hela tiden. Den storskaliga övergödningen i Östersjön är därför ett allvarligt och stort problem.

Ett hav som förlorar produktivitet och attraktivitet påverkar stora samhällsvärden. Bara i Sverige vet vi att närmare 30 000 personer arbetar inom marin turism. Många arbetstillfällen och värden står därmed under direkt hot om vi inte kan rädda de marina möjligheterna. För Sverige är den uppskattade totala årliga värdeförlusten 440–670 miljoner euro i form av välfärd p.g.a. övergödningen. Många mänskliga aktiviteter bidrar till övergödningen. Näringsläckage från jord- och skogsbruk, trafiken både på land och till sjöss, avloppsreningsverk och industrier är exempel på några utsläppskällor som måste minska om situationen ska förbättras.

Miljömålet Ingen övergödning siktar på att gödande ämnen inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten. I vår havsmiljö är övergödningens problematiken störst i området som kallas Egentliga Östersjön. I Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen 2019 konstateras att många åtgärder har genomförts för att minska övergödningen de senaste åren och att man kan se en effekt av ett förbättrat miljötillstånd i vissa områden. Tillförseln av näringsämnen från Sverige minskar till våra omgivande hav, vilket visar att vi påbörjat åtgärder som tar oss åt rätt håll. Samtidigt är det fortsatt höga halter som redan finns i haven och som fortsätter att skapa påverkan. Fosfortillförseln behöver minska betydligt mer för att nå målsättningar för Bottenviken och Egentliga Östersjön. Alla Sveriges havsbassänger, förutom Skagerrak, är fortsatt klassade som övergödda och de syrefria bottenarna fortsätter att breda ut sig.

Åtgärdsprogrammen inom vatten- och havsmiljöförvaltningen är viktiga styrmedel men analysen visar att de är otillräckliga. Relativt billiga åtgärder på jordbruksmark genomförs inte p.g.a. att det saknas styrmedel. Åtgärder inom jordbruket är begränsade till vad som kan finansieras genom befintliga medel i landsbygdsprogrammet och stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). När åtgärdsprogrammet för havsmiljön togs fram utgick man från att åtgärderna i vattenförvaltningens åtgärdsprogram skulle minska tillförseln av kväve och fosfor från land tillräckligt. Åtgärdsprogrammet för havsmiljön innehåller därför inga landbaserade åtgärder utan bara åtgärder i havet. De är dessutom inte fysiska utan utredande och kunskapsuppbyggande. Sammanfattningsvis konstaterar den fördjupade utvärderingen att förutsättningar för att nå miljömålet Ingen övergödning för närvarande saknas och att åtgärdstakten måste öka med styrmedel och tillräcklig finansiering.

6.2.1 Öka takten i åtgärdsprogram för vatten- och havsmiljö och stärk samordningen

I Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen 2019 konstateras att åtgärdstakten måste öka för att nå miljömålet Ingen övergödning. Nuvarande åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning samt landsbygdsprogrammet är otillräckliga när det gäller åtgärder för att minska näringsämnestillförseln till våra vattenmiljöer. När åtgärdsprogrammet för havsmiljön togs fram utgick man från att åtgärderna i vattenförvaltningens åtgärdsprogram skulle minska tillförseln av näringsämnen från land

tillräckligt. Så är inte fallet. Bristen på fysiska landåtgärder är påtaglig och åtgärder i havet är utredande och kunskapsuppbyggande men inte fysiska. Det saknas fysiska åtgärder som förbättrar tillståndet.

Regeringen bör tillse att åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning och svenska landsbygdsprogrammet samordnas så att de innehåller de åtgärder som krävs för att minska näringsämnestillförseln till nivåer som möjliggör en vattenmiljö fri från övergödning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.2 Etappmål för återföring av fosfor och kväve

Forskningen är enig i att klimatförändringarna kommer att få stor effekt på havet och i synnerhet Östersjön. Uppvärmningen går snabbare i Östersjön än i övriga havsområden. Riskerna är att Östersjön, med ett varmare vatten som innehåller mindre syre tillsammans med övergödningens bidrag till syrefria bottnar och syrefattigt havsvatten, slutar vara en kolsänka med en produktion av syre till att bli en källa till klimatgaser.

Problemen med övergödning längs östkusten är omfattande. Även om övergödningens effekter varierar mer i kustområden så är problemet detsamma och påverkar alla arter och livsmiljöer. Detta i sin tur påverkar många fiskarter, även kommersiellt viktiga, och gör att de får svårt att återhämta sig. Arbetet med att minska övergödningen är ett långsiktigt arbete och forskare menar att det kommer att ta 50–100 år innan vi ser de verkliga effekterna av de insatser som genomförs nu.

I dag finns inget etappmål inom miljömålssystemet som berör övergödning. Det finns internationella mål, bl.a. i Helcoms (Helsingforskommissionens) aktionsplan för Östersjön. Det finns även målsättningar som är kopplade till Agenda 2030:s hållbarhetsmål 14 Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling. Men inget av de mål för övergödning som finns uppnås.

I sitt betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) bedömer Miljömålsberedningen att åtgärder för att komma till rätta med effekterna av övergödning vid kust och hav även fortsättningsvis kommer att vara ett av de huvudsakliga insatsområdena för att nå god ekologisk status och god miljöstatus, dvs. nå miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgårdar. Åtgärder för att minska övergödningen bidrar till att Östersjön blir mer motståndskraftig mot klimatförändringar.

I sitt betänkande föreslår därför Miljömålsberedningen ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Målet innebär att till 2030 genom förbättrad resurshushållning öka återföringen av använt fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.3 Fiskets påverkan på ekosystemet

Miljöproblemen för våra hav är många och av olika karaktär beroende på var i Sverige man befinner sig. En viktig dimension av havets framtid är fisket, dess påverkan och dess möjligheter.

Under de gångna åren har kritiken mot de stora industrifiskarna varit skarp. Kritiken har bestått av flera delar men handlar egentligen om mycket mer än det faktum att det i Östersjön tas upp cirka 370 gånger så mycket fisk av industrifisket som av de lokala kustfiskarna i Stockholms skärgård. För en långsiktigt hållbar förvaltning av våra fiskbestånd måste vi göra rätt prioriteringar. Vill vi ha ett storskaligt fiske med ett fåtal

båtar eller vill vi ha ett livskraftigt lokalt fiske som bidrar till levande kustsamhällen? Vill vi att den fiskeresurs vi gemensamt förfogar över ska gå till fiskfoder för djur eller vill vi att fisken ska gå till människors konsumtion och på så sätt kunna skapa mervärde i de lokala hamnar där den landas?

I en rapport som Sportfiskarna presenterade i juni 2020 visas tydligt hur industrifiskets fångster ökat under 2000-talet. Under 2018 landades av svenska fartyg 15 600 ton, och 96 procent av de landningarna, fångster som togs i land, stod fem fartyg i södra Bottenhavet för. Samtidigt vittnar lokala fiskare om svårigheter att få ihop tillräckligt stora fångster och att de vid upprepade tillfällen tvingas ligga kvar i hamn för att fångsterna beräknas bli för låga.

Liknande trender med mindre fångster finns runt hela kusten. Fångsterna i dag är betydligt mindre än för 30–40 år sedan. I Kattegatt bedöms beståndet av torsk vara så litet att forskare rekommenderar att torsken inte fiskas alls. I Östersjön har EU sedan tidigare ett beslut om akut torskfiskestopp med stora konsekvenser främst för det lokala kustfisket. Under mitten av 1980-talet var fångsten av torsk i Östersjön uppemot 400 000 ton på ett år. Det i sig var ett tecken på ett kraftigt övergött hav, även det utan balans, men från det har vi gått till kvoter om 30 000 ton där svenska fiskare inte fullt ut fyllt kvoterna för åren innan fiskestoppet, helt enkelt för att det finns för lite fisk att ta upp.

Sverige äger inte ensamt frågan om fisket, utan beslut om bl.a. kvoter tas i EU. Samtidigt är det nödvändigt att länder som delar hav gemensamt tar beslut som leder till ett mer hållbart fiske och därför är samarbeten runt bl.a. Östersjön avgörande för att få en långsiktig och hållbar balans. Det är nödvändigt att regeringen inte betraktar EU-samarbetet som ett svepskäl för att inte agera och ligga i framkant och trycka på för en kraftfullare fiskeripolitik i EU.

Ett av Sveriges miljökvalitetsmål är Hav i balans samt levande kust och skärgårdar. Det är också ett av målen som Naturvårdsverket bedömer att Sverige inte kommer att nå med nuvarande utveckling. Hållbarhetsmålet inleds med att konstatera att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga, vilket betyder hållbara fiskbestånd. Men för varje år minskar kvoterna för många bestånd, vilket är ett tecken på det motsatta, och inför 2021 rekommenderar Internationella havsforskningsrådet (Ices) en fortsatt minskning av bl.a. strömmingsfisket i Östersjön.

Levande kustsamhällen innebär möjligheter för människor att bo och arbeta på landsbygden och i våra städer längs kusten. Ett småskaligt fiske är därför också en landsbygdsfråga. Det är inte rimligt att några enskilda fartyg står för en så stor andel av fisket medan flertalet får dela på en betydligt mindre del av beståndet. Det är inte en rättvis fördelning.

Ett småskaligt fiske är oftare mer hållbart och går också oftare till direktkonsumtion, till skillnad från industrifisket som lämnar stora delar av fångsten till fodertillverkning i Danmark. Vänsterpartiet vill se en jämnare fördelning av en resurs som i slutänden är vår gemensamma.

6.2.4 Resursfördelningssystemet och ITQ

Havsmiljön kring Sverige och globalt är inte hållbar och det svenska fisket står inför stora utmaningar. Problemet med att överleva på sitt fiske är särskilt markant för dem som fiskar kustnära där tillgången på goda bestånd är låg. Orsakerna till problemen runt

vår kust är flera; rubbningar i ekosystemen likväl som ett storskaligt fiske med stora industritrålare som pågår utanför kusten spelar in.

I dagens fiskeflotta har varje båt tillstånd att fiska en eller flera specifika arter. Därför har vi i dag båtar som bara kan fånga torsk och andra som har tillstånd att fånga sill. Särskilt i Östersjön med ett känsligt och ostabilt ekosystem är det lätt att förstå att det inte är hållbart att fiska på bara en art. Mer ekologiskt och socialt hållbart vore om varje båt kunde tillåtas att variera sitt fiske efter rådande situation. Det hade bl.a. kunnat avhjälpa den situation som uppstod med det akuta fiskestoppet på torsk 2019.

Regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att se över resursfördelningssystemet så att det främsta målet blir en ökad flexibilitet i fisket samt att yrkesfisket bedrivs ekosystemanpassat. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utöver möjligheten att fiska på olika bestånd behöver regeringen ha en långsiktig och hållbar plan för hur fiskare kan kompenseras vid snabba ändringar av kvottilldelning för att inte på samma gång tappa kompetens eller föryngring av yrkesgruppen. Föryngringen bland Sveriges fiskare är långsam och medelåldern är hög. Det behöver finnas en tilltro till fiskets möjligheter i framtiden och då krävs trygga arbetsvillkor likväl som trygghet i att veta att de nationella stöden för stillaliggande båtar faktiskt kommer att betalas ut när förutsättningarna förändras.

Vänsterpartiet anser att dagens ITQ-system (individuellt överförbara kvoter) inte är långsiktigt hållbart. Systemet som fördelar de pelagiska arterna, som strömming och makrill, baseras på individuella kvoter som ges till varje båt. Kvoterna kan sedan också säljas eller bytas mellan båtarna. Det är ett system som gör att kvoterna samlas till några få båtar. Syftet när det infördes var att få ned antalet båtar och så blev det också, vilket gör att det i dag bara är några få stora båtar som kan leva riktigt gott på sina fångster. Ett storskaligt fiske i vissa områden och under vissa tider på året kan minska mängden strömming som vandrar in i kustnära områden. Risken finns att lokalt lekande bestånd slås ut. Följdeffekterna kan bli både en sämre tillgång på fisk för småskaligt kustnära fiske och storskaliga ekosystemförändringar. Därför menar vi att det här är ett system som måste revideras med helt andra mål i fokus.

Regeringen bör verka för omarbetning av dagens ITQ-system med stärkta regionala kvoter inom ramen för ett ekosystembaserat fiske. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.5 Trålgränsen

För Vänsterpartiet är åtgärder för ett hållbart fiske för både nuvarande och kommande generationer prioriterade. Det är nödvändigt att de marina skyddade områdena respekteras och att fisket utvecklas på ett sätt som gör det mer hållbart. Det är därför bra att regeringen fortsätter sitt arbete med åtgärder för att reglera fisket i marina skyddade områden. I områdena kommer det dock att finnas möjligheter att få undantag och det är viktigt att undantagen bedöms enligt krav i svensk och europeisk miljölagstiftning och inte ges ut lättvindigt.

Trålfisket är det fiske som har absolut störst påverkan på havsmiljön. Vänsterpartiet anser att det därför inom EU borde införas ett förbud mot all bottentrålning som inte är skonsam. I dag har vi en trålgräns som går 3–4 nautiska mil från kusten. Tanken med trålgränsen är att den ska ge fredade områden för lek, uppväxtområden och känsliga bottenar. Nu har flera röster höjts för att flytta ut trålgränsen ytterligare och miljörörelsen

tillsammans med delar av yrkesfisket tycks eniga i att det är ett förslag man vill se bli verklighet. Vänsterpartiet anser att detta är en lämplig åtgärd för att begränsa de negativa effekterna av bottentrålning. I dag vittnar fiskare längs kusten om bestånd som aldrig når innanför trålgränsen och fiskare tvingas stanna i hamn p.g.a. de alltför små eller helt uteblivna fångsterna. Havets ekosystem är i obalans.

En flytt av trålgränsen skulle stärka de kustnära områdena och ge en bredare skyddszon. EU:s gemensamma fiskeripolitik ger varje land möjlighet att begränsa tillgången till kustområdena ända ut till territorialgränsen, vilken ligger 12 nautiska mil från baslinjen. Det råder dock osäkerhet kring om denna möjlighet begränsas av bilaterala avtal med grannländer.

Regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda hur det storskaliga pelagiska trålfisket och bottentrålning kan förbjudas generellt för alla nationers fiske inom 12 nautiska mil från baslinjen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det har också framkommit att industritrålare har tillåtits att fiska sill och strömming innanför den svenska trålgränsen. Eftersom syftet med trålgränsen har varit att skydda de kustnära ekosystemen så bör undantag inte göras för de största industritrålarna på över 24 meter. Vi vet att trycket på våra kuster är högt, både från fritidsaktiviteter såsom fritidsbåtar, bryggor och bad. Vi ser det på förlusten av arter i de kustnära områdena och på att fisken försvinner alltmer från kusten. Regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten ett tydligt direktiv att upphöra med undantagen för trålfiske inom trålgränsen oavsett om trålgränsen är kvar på dagens 4 nautiska mil eller om den i framtiden flyttas ut till 12 nautiska mil. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.6 Trålområden

All bottentrålning har inverkan på havets botten, och det är därför inte förvånande att områden som trålas ofta har svårt att återhämta sig. Det som inte är lika uppenbart är att även i områden som trålas sällan är bottensamhällena starkt påverkade, eftersom det kan ta många år för havsbotten att återhämta sig. Vänsterpartiet har under lång tid lagt förslag om förbud mot bottentrålning men ej fått stöd i riksdagen för detta. Vi anser att det åtminstone borde vara möjligt att införa en reglering som begränsar bottentrålning i större utsträckning. Enligt Artdatabankens rödlista är djuphavsbotten den biotop som har störst andel rödlistade arter av alla svenska biotoper, både på land och i havet. Artdatabanken, som utför rödlistningen, pekar även på behovet av att inrätta fler sammanhängande skyddsområden mot just bottentrålning. Utöver detta måste Sverige uppfylla mål om god bottenintegritet i havsmiljödirektivet. Att minska påverkan från bottentrålning är en viktig åtgärd för att uppnå detta, framför allt i Västerhavet.

Många som fiskar med hjälp av trål gör det på ungefär samma sträcka men kan emellanåt lägga trålen på en annan plats. Detta gör att även de bottnar som bara trålas någon gång ibland blir väldigt påverkade av trålningen, trots att de inte ger särskilt stora bidrag till fångst eller ekonomi. Vänsterpartiet menar att givet hur stora konsekvenser bottentrålning har för områden som sällan trålas, och även för havet i stort, är det dags att se över möjligheten att skapa trålområden och dedikerade sträckningar där det är tillåtet att tråla. Sådana områden skulle kunna föregås av en konsekvensutredning som utreder vilka områden som lämpar sig bäst utifrån både ett miljöperspektiv och ett socioekonomiskt perspektiv. Detta skulle möjliggöra återhämtning av bottarna i de

områden som inte längre trålas och hjälpa Sverige att uppnå havsmiljödirektivets mål om god bottenintegritet.

Regeringen bör ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda möjligheter och förutsättningar att begränsa bottentrålning för svenskt och utländskt fiske till de områden där de gör minst skada för ekosystemen och inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.7 Strömmingen

Strömmingens betydelse för Östersjön är stor, både för ekosystemet och för fisket. När ICES presenterade sina rekommendationer för 2021 var det en nedslående läsning. Man ser ett för högt fisketryck som tagit beståndet under referenspunkten för hållbar tillväxt. För tredje året i rad rekommenderar ICES ett fiskestopp på sill i västra Östersjön (Öresund, Bälthavet och havsområdet mellan Sverige och Tyskland) och även för Skagerrak och Kattegatt, men trots detta är EU-kommissionens förslag en totalfångst på 1 575 ton strömming för västra Östersjön.

För östra Östersjön (Från Bornholm upp till Bottenviken, med undantag för Rigabukten) fortsätter den rekommenderade kvoten att minska. Inför 2021 gav ICES rekommendationen att minska fångsterna med ytterligare 36 procent. Forskare har varnat för att strömmingen är på väg åt samma håll som torsken om inte särskilda åtgärder vidtas.

Under året har frågan om varför strömmingen i allt lägre grad rör sig in mot kusten debatterats flitigt. Kustfiskare har gett sin bild av en tydlig minskning och uteblivna fångster medan industrifisket har fortsatt att öka. Forskare har pekat på samband mellan fisket och fiskens frånvaro vid kusten. Strömmingen som samlas i stim inför lek och simmar in till kusten är ett lätt byte för industrifisket, men frågan har varit om det är relevant att veta hur stora mängder av strömmingen som tas upp på en given plats och om strömmingen alls kan ses som ett gemensamt bestånd eller hellre som flera olika. Enligt forskare finns det goda bevis för att strömmingen bör ses som olika bestånd, framför allt eftersom de likt laxen alltid återvänder till samma plats för lek. Fiskar man då stora kvantiteter på samma plats och framför allt innan strömmingen hunnit leka kommer strömmingen snart att försvinna därifrån. Därför behöver kunskapen om strömmingsbeståndets sammansättning och geografiska fördelning utredas. SLU har redan fått ett sådant uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten, men för det regionala arbetet inom den gemensamma fiskeripolitiken är det relevant att även ICES får ett liknande uppdrag. Därför behöver regeringen skyndsamt be ICES om specifik rådgivning gällande huruvida det är vetenskapligt motiverat att tillåta ett storskaligt uttag av strömming i Ålands hav och södra Bottenhavet utifrån strömmingens viktiga roll i ekosystemet samt indikationer på olika lekbestånd.

Det finns all anledning att ta avsaknaden av fisk längs våra kuster på allvar. Ingen vill att strömmingen ska gå samma öde till mötes som torsken.

6.2.8 Marint områdesskydd

Våra hav och kustvatten är under stor press längs med hela kusten. Ofta handlar det om påverkan från en hel rad olika faktorer och ansamlingen av denna påverkan blir ofta alldeles för stor. Det behövs ett långsiktigt skydd av våra havs ekosystem och hur omfattande skyddet behöver vara kommer att bero på hur vi i övrigt väljer att förvalta våra hav och hur miljöstatusen är.

Miljömålsberedningen konstaterar i sitt betänkande Havet och människan att skyddade områden är nödvändiga för att skydda biologisk mångfald och viktiga ekosystemtjänster. De behöver vara rätt placerade och ha funktionella och effektiva regleringar. Yrkesfiskare höjer själva rösten för fler skyddade områden, som rätt utformade och rätt placerade kommer att ge fisken möjlighet att växa och föröka sig. Skyddade områden är också en effektiv restaureringsåtgärd då den till låg kostnad låter naturen läka i egen takt.

Sverige skyddar i dag 10 procent av sina marina områden, men skyddet är på många platser fortsatt svagt och innebär fortsatt möjlighet till fiske och trålning. I slutet av 2019 omfattade 14 procent av Sveriges totala havsområde, inklusive den ekonomiska zonen, skyddade marina områden, enligt Miljömålsberedningen. Den största delen är Natura 2000-område och inte ens 1 procent är vikt som nationalparker och även där förekommer t.ex. fiske.

Det kommer fortsättningsvis att behövas ett särskilt etappmål för att få till ett nätverk av skyddade marina områden och det behöver förtydligas i vilken omfattning skyddet ska gälla. Förutom att hjälpa Sverige att nå miljökvalitetsmål så bidrar skyddade områden till att få en hållbar fiskerinäring, där fiskare på lång sikt har möjlighet att livnära sig på sitt fiske. Inför sommaren 2021 såg vi hur strömmingsfisket nästan helt slogs ut i Bottenhavet, något som orsakade brist på surströmming. Ett starkare skydd med fokus på lek- och uppväxtområden ger även större möjlighet för ett aktivt yrkesfiske.

Miljömålsberedningens förslag innebär att till 2030 ska det marina områdesskyddet utformas enligt följande: minst 30 procent av Sveriges territorialvatten och ekonomiska zon ska vara skyddade genom formellt skydd eller andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder (OECM:s), och minst 10 procent av Sveriges territorialvatten och ekonomiska zon ska vara strikt skyddade och de skyddade områdena ska bilda ett representativt, ekologiskt och sammanhängande samt funktionellt nätverk, nationellt och för vart och ett av de tre havsområdena Västerhavet, Egentliga Östersjön och Bottniska viken.

Regeringen bör i enlighet med Miljömålsberedningens förslag besluta om ett etappmål för skydd av marina områden och s.k. andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder (OECM:s). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet menar vidare att av de tio procent som är strikt skyddade bör en andel vara helt fiskefria områden. Det skulle ge en snabb ökning av målarter, flera och större individer, något som i förlängningen också skulle gagna fisket. Det skulle också stärka bestånden i kringliggande områden och ge ett mer stabilt bestånd samtidigt som det skulle skydda livsmiljöer och öka motståndskraften mot t.ex. övergödning. Regeringen bör i samband med införandet av etappmål även planera in fiskefria områden på de platser där det är mest lämpligt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.9 Hållbara marina näringar

Akvakultur, eller vattenbruk, är en näring som ökar i intresse och utveckling på den svenska landsbygden och är ett bra exempel på omställning mot ett hållbart brukande av våra marina resurser. Eftersom det är en relativt ny näring med många nya innovativa verksamheter haltar regelverket och tillståndsprövningen. Vi ska ha ett starkt skydd för

våra hav som under lång tid varit hårt påverkade av mänsklig verksamhet men Vänsterpartiet vill även uppmuntra och öka möjligheterna för utveckling av företag och innovation som hjälper havet att återhämta sig, stärker en hållbar blå näring och ökar möjligheten att leva och verka i våra kustsamhällen.

6.2.10 Inför förbud mot ålfiske

Ålen är klassad som akut hotad i Sverige. Sedan 1950-talet har mer än 99 procent av beståndet av glasålar (ålyngel) vid Europas kuster försvunnit. Det är därför av allra största vikt att ålfisket regleras på ett kraftfullt sätt. Sedan 2007 råder ett generellt förbud mot att fiska ål och endast den som har särskilt tillstånd från Havs- och vattenmyndigheten får fiska arten. I dag finns i storleksordningen 200 yrkesfiskare som har tillstånd att fiska ål. Utöver det legala fisket i Sverige på ål finns även illegalt fiske. De senaste fem åren har HaV:s fiskekontrollanter tagit upp och förverkat över tusen illegala ålryssjor. Så länge det finns legalt fiske på ål så försvåras även kontrollen av försäljning av illegal ål och varje år beslagtas hundratals olagliga ålfiskeredskap i svenska vatten.

Det internationella havsforskningsrådet (Ices) rekommenderar att det snarast införs ett totalt fiskestopp på ål. EU har beslutat att allt fiske av ål i alla vatten skulle förbjudas under en sammanhängande period på tre månader, mellan den 1 augusti 2019 och den 29 februari 2020. Varje medlemsstat hade ansvaret att besluta om den exakta perioden under dessa 5 månader. I Sverige fick HaV ansvar för att fastställa den. Förbudet genomfördes i Sverige från den 1 november 2018 till den 31 januari 2019 och omfattade allt fiske efter ål i havet och i kustvatten. Förbudet innebar dock att ålfisket bara minskade med 19 ton, dvs. 12 procent. Detta till stor del beroende på att man fiskade ålen tidigare på säsongen. HaV har beslutat att förbudet i år ska gälla under samma tidsperiod, dvs. mellan den 1 november 2019 och den 31 januari. Förbudet omfattar inte insjövatten. Vänsterpartiet anser att ett fiskeförbud under tre månader är otillräckligt och att ett totalt moratorium i stället bör införas. Sverige har ansvar för att bevara ålen, inte minst då de flesta könsmogna ålarna (blankålar) från Östersjöregionen vandrar ut längs vår kust, och vi bör vara ledande för att skydda arten i nödvändig utsträckning. Vi inser att ytterligare åtgärder även krävs för att arten ska återhämta sig, inte minst med tanke på vattenkraftens negativa påverkan på beståndet, men att nuvarande fiskemöjligheter på arten inte är hållbara. Ett totalt moratorium bör därför införas tills arten återhämtat sig. Sverige bör införa ett förbud mot riktat fiske på ål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige bör verka för att EU inför förbud mot riktat fiske på ål inom EU. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.11 Effektivare fiskebevakning

För att uppnå ett hållbart fiske behövs ett fungerande regelverk och tydlig efterlevnad. Som för de flesta regelverk krävs även en effektiv kontroll där ökad kunskap om överträdelser gynnar det yrkesfiske som följer regelverket, dess satta kvoter och redovisade landningar där inget utkast till hav skett.

Elektronisk fjärrövervakning är sedan länge känd som en effektiv metod både i hantering och avseende kostnader för övervakning. Kameramaterialet används för att säkerställa att rapporterade fångstuppgifter i loggboken är korrekta samt fastställa att utkast till havs inte sker. Elektronisk fjärrövervakning ger också en bra förutsättning för att komplettera fångstdata för eventuella bifångster. Flera andra länder använder sig

redan av den här tekniken och i Kanada genomfördes det första försöket redan 1999. Sedan 2019 är landningsskyldigheten (dvs. att all fisk som fångas och har en kvot inom EU ska tas ombord och landas i hamn) införd i samtliga EU-vatten. En hög efterlevnad av landningsskyldigheten kräver ett effektivt kontrollsystem med hög upplösning. Vänsterpartiet har under flera år verkat för stärkt fiskeövervakning och bättre kunskapsunderlag gällande fiske och fiskebeståndens utveckling. Vi har föreslagit möjlighet till försök med elektronisk fjärrövervakning under flera tillfällen men ännu har detta inte genomförts i Sverige.

I januari 2020 lämnade HaV ett förslag på försök med elektronisk fjärrövervakning på fiskefartyg till regeringen. Det var ett förslag som baserades på frivilligt deltagande och som var beräknat att pågå i tre år. I januari 2021 presenterade HaV att myndigheten ska genomföra försök med elektronisk fjärrövervakning av fiskefartyg och redovisa resultatet till regeringen den 31 mars 2024. Vänsterpartiet välkomnar försöket med elektronisk fjärrövervakning och vill se att försöket sedan övergår i en permanent verksamhet med elektronisk fjärrövervakning. Havs- och vattenmyndigheten bör ges i uppdrag att stärka kontrollen av fiskefartyg genom att införa krav på elektronisk fjärrövervakning ombord. Detta bör riksdagens ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.12 Farliga ämnen och mikroplaster

Enligt Naturvårdsverket har flera miljögifter minskat kraftigt de senaste decennierna tack vare åtgärder, men på vissa platser i Östersjön och Västerhavet finns ändå alltför höga halter kvar. Samtidigt finns andra nyare farliga ämnen i allt större mängder i havsmiljön. För svenskar står fiskkonsumtionen generellt för en stor del av det totala intaget av miljögifter. Vårt genomsnittsintag av PCB och dioxiner kommer till en betydande del från fisken vi äter. Fet fisk från Östersjön, Vänern och Vättern innehåller ofta dioxin och PCB över EU:s gränsvärden. Sverige och Finland har dock ett undantag från EU:s regler som nu permanentats och som ger rätt att sälja fisken på den inhemska marknaden.

Perfluorerade ämnen och bromerade flamskyddsmedel, som kommer från våra vardagsartiklar, har under många decennier ökat markant i vår miljö. Provtagningar i sillgrissleägg och strömming kan tyda på att några av dessa börjar minska. Sverige har begränsat användningen av kvicksilver men det går enligt Naturvårdsverket inte att se någon tydlig trend när det gäller halterna i sill och strömming. Kadmiumhalterna i sill och strömming ligger kvar på samma nivåer som i början av 1980-talet trots flera åtgärder för att minska utsläppen. Halterna är betydligt högre i Östersjön än på Väst-kusten.

Den marina nedskräpningen leder till störningar i havets ekosystem. Plastföremål utgör den största delen av det marina avfallet. Plast är särskilt problematiskt då naturen inte kan bryta ned den; plast bryts i stället bara ned i mindre och mindre delar. Mikro-partiklar av plast, s.k. mikroplaster (mindre än 5 mm), är särskilt störande för ekosystemet då de är av en sådan liten storlek att de av organismerna uppfattas som plankton. I en svensk studie som presenterades i tidskriften Science framkom att abborrlarver föredrog att äta mikroplastpartiklar framför deras naturliga föda, plankton. Följden av detta blev att de förutom sämre tillväxt även fick ett förändrat beteende. De blev mindre aktiva än fiskar uppfödda på plankton och reagerade inte på doften av rovdjur med följderna att de lättare blev uppätta. I vatten fungerar dessutom mikroplasten

som magneter, vilket gör att miljögifter binder hårdare till dessa partiklar än till naturliga partiklar. Även människor kan få i sig mikroplaster genom att t.ex. äta filtrerande skaldjur som exempelvis musslor. Nästan all plast som finns i haven kommer från land.

Om inte snabba åtgärder vidtas för att minska plastmängden i våra hav förväntas plastmängden i våra hav att nästan fördubblas inom 6 år. Fortsätter vi som vi gör finns det mer plast än fisk i haven år 2050.

Plast består inte av ett material utan är en samling av väldigt många material. Plast görs vanligen från fossil råvara men även från förnybar råvara. Råoljan som används till plasttillverkning kan enligt beräkningar orsaka hela 6 procent av de totala utsläppen av växthusgaser. Det finns således ett flertal skäl att minska användningen av plast genom regleringar och förbud samt att stärka materialåtervinningen. Även plast som produceras av förnybar råvara orsakar negativa miljöeffekter för det marina ekosystemet. Vissa av de biobaserade plasterna är biologiskt nedbrytbara men inte alla.

EU beslutade i det s.k. engångsplastdirektivet 2019 att förbrukningen av vissa engångsartiklar av plast ska minska. Direktivet innehåller både förbud mot vissa engångsartiklar av plast och krav på minskning av andra. Medlemsländerna ska införa en rad krav för att minska plastens inverkan på miljön och förbjuda vissa plastprodukter. Dessutom innehåller direktivet krav på att medlemsländerna ska göra det som behövs för att minska förbrukningen av muggar och livsmedelsbehållare av plast för engångsbruk. Vänsterpartiet delar regeringens bedömning att direktivet är ett steg i rätt riktning för en mer hållbar plastanvändning men att fler åtgärder krävs. Dessa åtgärder behöver både minska plastavfallet och samtidigt öka återvinningen av avfallet. Vänsterpartiet anser att ytterligare åtgärder redan nu måste vidtas på nationell nivå för att minska spridningen av farliga ämnen och mikroplaster i våra hav.

6.2.13 Inför ytterligare pantsystem för plastprodukter

I princip ska alla dryckesförpackningar av plast eller metall som säljs i Sverige ingå i ett godkänt retursystem. Undantag gäller dock för dryck som huvudsakligen består av mejeriprodukter eller grönsaks-, frukt- eller bärjuice. Några producenter av saft och juice har frivilligt valt att ansluta sina produkter till retursystemet, men det är inget krav.

Jordbruksverket genomförde 2016 en översyn av retursystemet för dryckesförpackningar som innehåller flera förslag på ett utvidgat pantsystem som vi anser att det finns goda skäl att genomföra. Genom ett utvidgat pantsystem för dryckesförpackningar kan kostnaderna för insamling och återvinning fördelas direkt till producenterna. Vänsterpartiet anser att det finns skäl att klargöra lämpligheten i att även införa pantsystem för ytterligare plastprodukter då detta stimulerar till en ökad grad av insamling och återvinning. Det skulle också ligga väl i linje med att Naturvårdsverket 2019 fick i uppdrag att föreslå etappmål för att främja återanvändning av förpackningar. Ett utvidgat pantsystem bör också eftersträva funktionalitet med övriga nordiska länder. Regeringen bör återkomma med förslag på ytterligare pantsystem för plastprodukter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.14 Ställ högre krav på plastproducenterna

Enligt Naturvårdsverket har plastanvändningen och plastavfallet ökat i Sverige. Nästan all plast är producerad av fossil råvara och vår stora plastkonsumtion resulterar i spridning av mikroplaster som orsakar negativa miljöeffekter på ekosystemen. De största plastkällorna i Sverige är förpackningar och byggbranschen. Det mesta av plastavfallet

hamnar i blandat avfall och förbränns i anläggningar som producerar el och värme och medför därför stora utsläpp av växthusgaser. För att få till stånd en hållbar plastanvändning krävs därför, förutom att användningen av plast minskas, att så mycket som möjligt av den använda plasten kan återanvändas och återvinnas och att råvara av plast blir mindre fossilberoende. I dag konsumerar vi dock en stor mängd plast i Sverige som inte är möjlig att vare sig återanvända eller återvinna. Ibland innehåller plastprodukter ämnen som är miljö- och hälsoskadliga, vilket gör att de inte lämpar sig för materialåtervinning, men i många fall beror det på att plastprodukterna består av så olika typer av plast att materialåtervinning inte är möjlig. Det är en ohållbar situation som enligt Vänsterpartiets uppfattning måste åtgärdas genom att högre krav ställs på producenterna. Även om EU har antagit en i delar ambitiös handlingsplan för den cirkulära ekonomin får det inte begränsa vår nationella rådighet för skyndsamma nödvändiga åtgärder.

Väldigt lite plast materialåtervinnas och blir till ny plast. Genom att kraven på standardisering av plastprodukter i producentledet ökas kan förutsättningarna för materialåtervinning förbättras. Plastförpackningar har i dag endast ett återvinningsmål på 30 procent. Materialåtervinningsgraden för plastförpackningar, exklusive PET-flaskor, var dock 49 procent år 2019. Denna statistik är dock av flera skäl osäker så återvinningsgraden är förmodligen i praktiken lägre. Enligt Vänsterpartiets uppfattning bör dock målet för materialåtervinning av plast kraftigt höjas för att stärka incitamentet till cirkulär ekonomi.

Sverige bör anta mål om att materialåtervinning av plast ska uppgå till minst 70 procent år 2025. I vår motion Klimatkrisen (2021/22:3277) redogör Vänsterpartiet för sina förslag om krav på ökat producentansvar, standardisering samt mål för materialåtervinning när det gäller plastprodukter.

6.2.15 Fritidsbåtar

Sverige saknar i dag ett nationellt register över fritidsbåtar. Det gör det svårt att veta hur många fritidsbåtar som finns men också vilken påverkan de verkligen har och utifrån det dra slutsatser om vilka åtgärder som behöver göras för att minska deras påverkan.

Avsaknaden av ett nationellt båtregister försvårar också en hållbar förvaltning av fritidsbåtar. Sverige har en åldrande fritidsbåtsflotta, där många skulle behöva skrotas p.g.a. att de t.ex. är målade med båtbottnfärg som innehåller TBT. Att vi inte har ett båtregister gör det också svårt att identifiera båtarnas ägare och därför får kommunerna ofta ta kostnaderna för t.ex. dumpade båtar.

Ett båtregister skulle också vara en effektiv åtgärd för att höja säkerheten vid överlåtelse av en fritidsbåt. Transportstyrelsen eller en annan lämplig myndighet bör ges i uppdrag att upprätta och hålla ett båtregister med obligatorisk anmälan för fritidsbåtar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det är viktigt att påskynda utbytet av äldre tvåtaktsmotorer samt öka användningen av miljövänligare bränslen och motortyper. Miljömålsberedningen bedömde i sitt betänkande Människan och havet att det finns en stor möjlighet till omställning till mer miljövänliga motorer och ökad användning av miljövänligt drivmedel. Det konstateras att äldre tvåtaktsmotorer med förgasare har en sämre motoreffektivitet jämfört med fyrtaktsmotorer. 2010 fanns det i Sverige ca 570 000 fritidsbåtar med motor, varav en tredjedel hade motorer som var äldre än 25 år. Vänsterpartiet vill se ett system, likt skrotningspremierna, där äldre motorer lämnas in mot ersättning och då ersätts med en

nyare och miljövänligare motor. Det tillsammans med ett bättre system för återvinning av båtar och motorer är viktigt för omställningen från äldre tvåtaktsmotorer till miljövänligare alternativ.

Tvåtaktsmotorer bör fasas ut i Sverige och ett system med skrotningspremie för äldre båtmotorer bör införas. Regeringen bör återkomma med en tydlig strategi för hur Sverige ska få en miljövänlig fritidsbåtsflotta. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.16 Strandskyddet

Strandskyddet gäller vid hav, insjöar och vattendrag i hela landet. Dess syfte är att långsiktigt trygga förutsättningarna för den allemansrättsliga tillgången till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Vänsterpartiet anser att dessa syften fortsatt måste värnas. Regeringen genomförde 2009 (prop. 2008/09:119) ändringar i strandskyddet för att öka det lokala och regionala inflytandet över strandskyddet. Bland annat innebar den nya lagstiftningen ökade möjligheter för kommunerna att satsa på landsbygdsutveckling i strandnära lägen, s.k. LIS-områden. Vänsterpartiet delade inriktningen att glesbefolkade områden med god tillgång till obebyggda stränder skulle kunna få fler dispenser, utan att strandskyddets syften äventyrades. Vi menar att införande av LIS-områden skapat sådana möjligheter och att den möjligheten fortsatt är tillräcklig.

Vänsterpartiet är mycket kritiskt till de förslag som kommer ifrån strandskyddsutredningen där regeringen vill undanta stora strandområden från skydd. Vänsterpartiet vill i stället se att skyddet skärps i kraftigt exploaterade områden såsom Bohuskusten och Stockholms skärgård.

När strandskyddet infördes på 1950-talet var syftet att se till att det skulle finnas fria stränder för allmänheten att promenera, bada och fiska vid. Det har inte hindrat fortsatt exploatering av våra stränder och på många platser i landet är allmänhetens tillgång till stränderna begränsad. Om hela områden undantas från skydd är vi i Vänsterpartiet också oroliga för att nu helt oexploaterade områden görs otillgängliga för allmänheten i större utsträckning än i dag.

FN:s klimatpolitiska rapport IPCC har varit tydlig med att för att vi ska vända klimatkrisen så behöver vi värna den biologiska mångfalden. Våra kustecosystem är några av våra artrikaste och också mest utsatta områden. Vi behöver stärka skyddet av vår natur, inte försvaga det. Ett starkt strandskydd är även en effektiv klimatåtgärd.

6.2.17 Dricksvatten

Varma somrar har ökat medvetenheten runt om i landet om vattnets ändlighet. I Simrishamns kommun körde t.ex. tankbilar i skytteltrafik till Kivik på nätterna för att fylla upp vattenreservoarerna sommaren 2021. Det är tydligt att vi behöver vara mer försiktiga med vårt dricksvatten och vår vattentillgång.

Vår sårbarhet ökar och det rena vattnet i kranen riskerar att inte vara lika självklart som idag med ökad påverkan från klimatförändringar, övergödning och miljögifter.

Ett ökat antal skyfall och extremväder i framtiden kommer att sätta stor press på våra avloppssystem, och risken ökar för översvämningar som de vi såg i Gävle under sommaren 2021.

Tillgången på rent vatten kommer att vara en utmaning i framtiden. Sverige bör verka för att leva upp till EU:s vattendirektiv. Vänsterpartiet ser med oro på den

utveckling som har inletts genom beslut i riksdagen där Sveriges ambitioner för att skydda våra vatten sänks. Uppmaningen till vattenmyndigheterna är nu att använda sig av alla tillgängliga undantag för att klassa vatten som Kraftigt modifierat vatten (s.k. KMV-klassning) eller ta beslut om ”mindre stränga krav”. För Vänsterpartiet är det däremot klart att direktivet inte tillåter en regelmässig tillämpning av undantag utan varje vattenförekomst behöver bedömas enskilt. Att det kostar att miljöanpassa en verksamhet är inte skäl nog för att tillämpa undantag i form av lägre miljökrav eller KMV-klassning.

6.2.18 Försvarets övningar i Vättern

Vättern är Sveriges näst största sjö och i dag en viktig dricksvattentäkt för ca 280 000 personer med ett mål om att utöka för fler personer och större områden framöver. Sjön utgör med sin unika miljö och sitt säregna ekosystem ett viktigt Natura 2000-område. Vättern används också av Försvarmakten som övnings- och testområde. Man har i dagsläget tillstånd för 30 skjutdagar och 69 000 skott per år, en markant ökning från tidigare tillåtna nivåer. Redan de tidigare tillåtna nivåerna hade en negativ inverkan på miljön i form av föroreningar m.m. Vi har förståelse för att Försvarmakten behöver öva, men vi anser att övningarna i och vid Vättern behöver begränsas. Det behöver således finnas en jämvikt mellan försvarets intressen av att öva och de miljöintressen och behov av att säkra rent dricksvatten som finns.

Dagens övningar innebär att stora mängder ammunition hamnar i sjön samtidigt som den tidigare ammunitionen ligger kvar. Samövningar med internationella förband innebär också att okänd ammunition kan spridas i området. Vättern används dessutom som plats för utbildning av Försvarmaktens piloter, s.k. skolflygning, vilket ytterligare utgör en påfrestning för den omgivande miljön, vad gäller både buller och föroreningar. Det finns långtgående planer på att Vättern i framtiden ska försörja ytterligare ett stort område och många hushåll med dricksvatten. Med sådana framtidsplaner är det om möjligt ännu viktigare att värna en så viktig dricksvattentäkt som Vättern.

Mot bakgrund av detta anser Vänsterpartiet att det är av stor vikt att föroreningen av Vättern som orsakas av militära övningar upphör, att möjligheterna till ett totalstopp för Försvarmaktens övningar i och runt Vättern utreds och att en sanering av gammal ammunition m.m. från Vätterns botten sker. Regeringen bör uppdra åt Försvarmakten att ta fram en handlingsplan för att minska föroreningen av Vättern orsakad av militära övningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Se även våra förslag i Vänsterpartiets motion Försvarmakten, klimat och miljö (2018/19:1761).

6.3 Odlingslandskap och jordbruk

Livsmedelsförsörjningen är beroende av en hög biologisk mångfald. Detta konstaterades i en rapport som togs fram på initiativ av FN för några år sedan. Vårt nationella miljökvalitetsmål Ett rikt odlingslandskap är definierat enligt följande ”Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.” Av Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen framgår att många arter och naturtyper ännu saknar gynnsam bevarandestatus. För dessa är utvecklingen fortsatt negativ. Omfattande insatser görs

men viktigast för att klara målet på lång sikt är att det även fortsättningsvis finns jordbruk i hela landet. Enligt Naturvårdsverket ger insatser för att nå målsättningen för Ett rikt odlingslandskap även en positiv påverkan på flera av de globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030. Odlingslandskapets minskande biologiska mångfald påverkar dock hållbarhetsmålen negativt, enligt myndigheten.

I dagsläget är utvecklingen för odlingslandskapets biologiska mångfald en av de största utmaningarna att möta för att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. För att vända utvecklingen krävs att det finns en god tillgång på betande djur och plats för biologisk mångfald i mer intensivt odlade områden samt att det finns jordbruk i hela landet. Nedan föreslår Vänsterpartiet åtgärder för att främja en sådan utveckling. Då jordbruket även har stor betydelse för klimatkrisen finns även ytterligare förslag i vår motion Klimatkrisen (2021/22:3277).

6.3.1 Fasa ut användningen av kemiska bekämpningsmedel

Kemisk bekämpning är fortfarande den vanligaste bekämpningsmetoden mot oönskade växter och djur inom jordbruket. Kemikalier från bekämpningen ger negativa effekter för den biologiska mångfalden och kan på både kort och lång sikt påverka människors hälsa. I en undersökning av Naturskyddsföreningen 2017 konstateras att samtidigt som en allt större andel av den svenska åkerarealen odlas ekologiskt, dvs. utan kemisk bekämpning, så har intensiteten med bekämpningsmedel över en femårsperiod ökat på den övriga arealen. Det totala antalet årliga hektar doser är lika stort som på 1980-talet, med skillnaden att de i dag görs på en mycket mindre areal.

Kemikalieinspektionen har konstaterat att samtidigt som det konventionella jordbruket blir intensivare ses en ökning av risken för negativa effekter på vattenlevande organismer. Myndigheten anser att det krävs genomgripande förändringar för att komma bort från det kemikalieberoende som livsmedelsproduktionen nu lider av, vilket förutsätter insatser för att utveckla och införa alternativ till kemisk bekämpning. Vänsterpartiet anser att Sverige, i likhet med Frankrike och Danmark, måste använda nationell reglering och styrmedel i större utsträckning för att minska användningen av bekämpningsmedel och att en handlingsplan bör antas med detta syfte.

Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3.2 Öka stödet för betesmarker

Det finns ca 450 000 hektar betesmarker i Sverige. Ungefär 150 000 av dessa är betesmarker med särskilda värden för biologisk mångfald. Med ökat stöd stärks våra möjligheter att nå ett flertal miljömål och det stärker förutsättningarna för ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Stöden är en viktig del av lönsamheten för dem som har nötköttsproduktion. Vänsterpartiet vill öka miljöersättningen för dessa marker i landsbygdsprogrammet. I Vänsterpartiets motion Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (2021/22:3276) redogörs för vår budgetsatsning.

6.3.3 Öka stödet för ekologiskt jordbruk

Det ekologiska jordbruket har stora miljöfördelar då kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel inte används. Vänsterpartiet vill därför främja en ökad omställning från konventionellt jordbruk till ekologiskt. Det stärker vår nationella produktion av

ekologisk mat och främjar ett hållbart jordbruk med en bevarad biologisk mångfald, stärkt djurvälfärd och minskad spridning av kemikalier. I Vänsterpartiets motion Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (2021/22:3276) redogörs för vår budgetsatsning.

6.3.4 Inför stöd för blommande slättbygder

Många arter och livsmiljöer har minskat i jordbruket p.g.a. alltför monotona landskap. Det försvagar den biologiska mångfalden och inte minst de pollinerande insekterna, som är avgörande för en betydande del av våra livsmedelsgrödor, har minskat kraftigt. Jordbruksverket har tagit fram förslag på miljöstöd för reformperioden 2023–2027 där förslag om blommande slättbygder ingår. Vänsterpartiet anser att vi omedelbart bör införa stöd och åtgärder för att vända trenden. Ett miljöstöd bör redan till år 2022 införas för de jordbruk som skyndsamt vill få ekonomiskt stöd för att en viss procent av åkermarken sås med minst tre olika pollen- eller nektarrika örter och att varken gödsling eller växtskyddsmedel tillåts på arealen. I Vänsterpartiets motion Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (2021/22:3276) redogörs för vår budgetsatsning.

6.3.5 Sverige behöver en ny bekämpningsmedelsskatt

Utredningen om skatt på tungmetaller och andra hälso- och miljöfarliga ämnen samt översyn av bekämpningsmedelsskatten lämnade sitt betänkande 2017. Där konstaterar utredningen att en förändrad skatt på kemiska växtskyddsmedel kan vara lämplig som kompletterande styrmedel. En ny differentierad skatt föreslås med tre riskbaserade produktkategorier, varav kemiska växtskyddsmedel som endast innehåller verksamma ämnen med låg risk ska vara skattebefriade. Enligt utredningen ändrar skatteförslaget prisrelationen mellan produktkategorierna och det bör leda till minskade miljö- och hälsorisker.

Vänsterpartiet anser att det är mycket angeläget att Sverige, tills vi helt lyckas fasa ut kemiska bekämpningsmedel, får en bättre beskattning av bekämpningsmedel då dagens beskattning har liten miljöeffekt. Vi anser att utredningens förslag på differentierad beskattning är bättre än den nuvarande men vi bedömer att dess styrande effekt kan vara för liten. Danmark, Norge och Frankrike har en betydligt starkare lagstiftning där skatten ökar med medlets giftighet, vilket lett till att lantbrukare byter till mindre giftiga medel. Vänsterpartiet ser ett stort behov av att en differentierad beskattning av växtskyddsmedel införs i Sverige, som i likhet med den som finns i Danmark ökar med medlets giftighet. Intäkterna från skatten bör återföras till lantbruket för att utveckla hållbara växtskyddsmedel. Regeringen bör återkomma med förslag på en ny bekämpningsmedelsskatt differentierad utifrån bekämpningsmedelns olika miljö- och hälsorisker. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3.6 Värna vår bördiga jordbruksmark

Åkermarksarealen fortsätter att minska i Sverige och samtidigt ökar exploateringen av jordbruksmark. Med att exploatera jordbruksmark menas att bygga på marken eller använda den på ett sätt som gör att det inte går att odla där igen. Främsta skälet till att åkermarksareal försvinner är att marken inte längre brukas och växer igen. Samtidigt som detta sker har Sverige behov av att stärka sin självförsörjningsgrad av livsmedel.

Naturvårdsverket bedömer att det inte är möjligt att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap med i dag beslutade eller planerade styrmedel och förutsättningarna för att långsiktigt bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga bedöms som otillräckliga. Tillståndet för många av odlingslandskapets arter och naturtyper är dessutom dåligt eller ogynnsamt. Näst efter skogen finns flest rödlistade arter i odlingslandskapet. Det är därför även nödvändigt att gynna fler bruksmetoder som bidrar till en hävd som stärker den biologiska mångfalden i jordbrukslandskap. Ett mer mosaikartat landskap med olika former av naturbete och minskad användning av bekämpningsmedel bör eftersträvas.

Vänsterpartiet anser att den höga exploateringsgraden i fråga om bördig åkermark, inte minst i södra Sverige, är mycket bekymmersam och inte förenlig med en långsiktig hållbar livsmedelsförsörjning. Nya nationella styrmedel krävs för att minska exploateringen av jordbruksmark i kommunerna.

Regeringen bör, för att minska exploateringen av åkermark, återkomma med ett förslag till en nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3.7 Inför ett statligt stöd för arbetsinsatser med rovdjursavvisande stängsel

Det förebyggande arbetet för att minska riskerna för angrepp på tamdjur från rovdjur är av central betydelse. Angrepp från rovdjur orsakar stort lidande för de drabbade och påverkar de ekonomiska förutsättningarna att bedriva tamdjurshållning för den enskilde. Ett stärkt förebyggande arbete mot rovdjursangrepp förbättrar även acceptansen för våra rovdjur som har stor betydelse för ekosystemens funktion och i förlängningen förbättrar det våra inhemska förutsättningar att lokalt producera livsmedel. För närvarande är det möjligt att få ersättning för materialkostnaden för rovdjursavvisande stängsel. Vänsterpartiet vill införa ett statligt stöd även för arbetskostnaden vid införande av rovdjursavvisande stängsel samt en ökad ersättning vid förlust av tamdjur p.g.a. rovdjursangrepp. I Vänsterpartiets motion Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (2021/22:3276) redogörs för vår budgetsatsning.

Nooshi Dadgostar (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Tony Haddou (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Håkan Svenneling (V)

Jessica Wetterling (V)

Elin Segerlind (V)